

Regeringens proposition

1984/85:39

om utformningen av det ökade stödet till barnfamiljerna;

beslutad den 11 oktober 1984.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

STEN ANDERSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen 1983/84:150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1984/85, m.m. aviserades i fråga om stödet till barnfamiljerna följande åtgärder inom socialdepartementets område.

1. Fortsatt bidrag till studerande ungdomar, när den nuvarande rätten till bidragsförskott upphör vid 18 års ålder.

2. Ett stöd motsvarande bidragsförskott till ensamstående adoptivföräldrar.

3. En övergång från kvartalsvis till månadsvis utbetalning av det allmänna barnbidraget.

4. En förändrad ordning i fråga om barnbidrag vid längre utlandsvistelse.

I förevarande proposition lämnas förslag med den närmare utformningen av dessa ändringar.

De nya bestämmelserna är avsedda att träda i kraft den 1 januari 1985, dvs. samtidigt med det ökade stöd till barnfamiljerna som redan beslutats i form av höjda barnbidrag, flerbarnstillägg och studiebidrag samt förstärkta bostadsbidrag och en höjd garantinivå i föräldraförsäkringen.

1 Förslag till Lag om förlängt bidragsförskott för studerande

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Förlängt bidragsförskott lämnas av allmänna medel enligt vad som föreskrivs i denna lag för barn som är bosatta i Sverige. Är barnet inte svensk medborgare tillämpas dock lagen endast om barnet varaktigt bor tillsammans med en förälder som är bosatt här i landet och antingen denne eller barnet vistas här sedan minst sex månader.

Ett barn som lämnar Sverige skall fortfarande anses bosatt här, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år. Medföljande barn till den som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning, skall under utsändningstiden anses bosatta i Sverige.

2 § Förlängt bidragsförskott lämnas för barn som går i skolan när det fyller 18 år eller återupptar skolgången innan det fyller 19 år så länge barnet bedriver studier som ger rätt till förlängt barnbidrag enligt 2 kap. studiestödslagen (1973:349) eller studiehjälp enligt 3 kap. samma lag, dock längst till och med juni månad det år barnet fyller 20 år. Studier som omfattar kortare tid än åtta veckor eller deltidstudier medför dock inte rätt till förlängt bidragsförskott. Detsamma gäller studier för vilka barnet uppbär återbetalningspliktiga studiemedel oberoende av föräldrarnas ekonomi enligt 3 kap. 12 § tredje stycket studiestödslagen.

Förskottet utgår från och med månaden efter det barnet fyllt 18 år till och med den månad rätten till förskottet upphör. Förskottet lämnas dock inte för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden.

3 § Förlängt bidragsförskott lämnas i förhållande till en förälder som barnet inte varaktigt bor tillsammans med, om barnet varaktigt bor tillsammans med den andre föräldern eller någon som var vårdnadshavare för barnet när det fyllde 18 år. I fråga om sådan tidigare vårdnadshavare gäller det som sägs i denna lag om en förälder som barnet bor varaktigt tillsammans med.

Den förälder i förhållande till vilken bidragsförskott lämnas enligt första stycket kallas i lagen underhållsskyldig.

4 § Förlängt bidragsförskott lämnas inte, om

a) faderskapet till barnet inte är fastställt och bidragsförskott enligt lagen (1964:143) om bidragsförskott inte har lämnats för den månad då barnet fyllde 18 år;

b) barnet uppenbarligen utan giltigt skäl underlåter att vidta eller medverka till åtgärder för att få underhållsbidrag fastställt;

c) det föreligger grundad anledning anta att den underhållsskyldige i vederbörlig ordning betalar fastställt underhållsbidrag som inte understiger vad som skulle utgå i bidragsförskott enligt 5 §;

d) det är uppenbart att den underhållsskyldige på annat sätt sört eller sörjer för att barnet erhåller motsvarande underhåll;

e) barnet har ingått äktenskap.

5 § Det förlängda bidragsförskottets storlek bestäms enligt 4 och 4 a §§ lagen (1964:143) om bidragsförskott.

6 § Förlängt bidragsförskott söks hos allmän försäkringskassa gemensamt av barnet och den förälder som barnet varaktigt bor tillsammans med.

7 § Sedan förlängt bidragsförskott sökts skall försäkringskassan omedelbart sända meddelande om ansökningen till den underhållsskyldige, under förutsättning att hans vistelseort är känd eller kan utrönas. Meddelandet skall innehålla en uppmaning till den underhållsskyldige att han skall yttra sig muntligen eller skriftligen inom en viss tid, om han har något att invända mot ansökningen. I meddelandet skall även anges vad som gäller om förlängt bidragsförskott dels enligt 1–3 §§ och 4 § c) och d) denna lag, dels enligt 4 § tredje stycket lagen (1964:143) om bidragsförskott.

När försäkringskassan har meddelat beslut i ärendet, skall barnet och den förälder som barnet bor tillsammans med skriftligen underrättas om beslutet. Den underhållsskyldige skall skriftligen delges beslutet. Har ansökningen inte bifallits eller bifallits endast till viss del, skall beslutet delges även sökandena.

Har förskott beviljats, skall underrättelse lämnas till barnet och den förälder som barnet bor tillsammans med om vad som gäller i enlighet med 10 § denna lag och 13 § lagen (1964:143) om bidragsförskott. I annat fall än det som avses i 4 § tredje stycket samma lag skall dessutom den underhållsskyldige underrättas om föreskrifterna i 4 § c) och d) i denna lag och 16 § lagen (1964:143) om bidragsförskott.

8 § Förlängt bidragsförskott utbetalas till den förälder eller tidigare vårdnadshavare som barnet varaktigt bor tillsammans med. Sammanbor barnet med två tidigare förordnade förmyndare som utsetts att gemensamt utöva vårdnaden om barnet tillämpas 9 § första stycket andra meningen lagen (1964:143) om bidragsförskott.

9 § Försäkringskassan skall dra in förskottet om förutsättningarna för det inte längre föreligger. Särskilt beslut behövs dock inte när förskottet skall upphöra vid juni månads utgång det år barnet fyller 20 år eller på grund av att barnet har avlidit. Försäkringskassan skall även sätta ned förskottet när bestämmelserna i denna lag föranleder det.

Beslut om indragning eller nedsättning av förskottet skall skriftligen delges den som uppburit förskottet, barnet och den underhållsskyldige.

10 § Både den som uppbär förlängt bidragsförskott för ett barn och barnet är skyldiga att ofördröjligen till försäkringskassan anmäla sådana omständigheter som kan påverka rätten till och storleken av förskottet.

11 § Försäkringskassan bör bereda barnet tillfälle att i samband med återkrävande av förlängt bidragsförskott utkräva den del av obetalda underhållsbidrag, som kan överskjuta förskottets belopp.

12 § I fråga om förlängt bidragsförskott tillämpas även 5 §, 6 § andra stycket, 8 §, 9 § andra och fjärde styckena, 10 §, 11 § andra stycket, 13–16 §§, 17 § första stycket och 18–24 §§ lagen (1964:143) om bidragsförskott.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985 och tillämpas i fråga om barn som är födda år 1967 eller senare.

2 Förslag till

Lag om särskilt bidrag till vissa adoptivbarn

Härigenom föreskrivs följande.

1 § I enlighet med vad som föreskrivs i denna lag lämnas särskilt bidrag av allmänna medel till ett barn som är adopterat av endast en person och som är bosatt i Sverige. Lagen tillämpas dock inte om adoptionen har avsett eget eller makes barn eller makes adoptivbarn. Är barnet inte svensk medborgare, tillämpas lagen endast om också adoptivföräldern är bosatt här i landet och antingen denne eller barnet vistas här sedan minst sex månader.

Ett barn som lämnar Sverige skall fortfarande anses bosatt här, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år. Medföljande barn till den som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning, skall under utsändningstiden anses bosatta i Sverige.

2 § Har någon med socialnämndens medgivande tagit emot ett utländskt barn i sitt hem för vård och fostran i syfte att ensam adoptera det, skall vid tillämpningen av denna lag barnet anses som adoptivbarn till denne.

3 § Bidraget lämnas efter ansökan från och med den månad under vilken bidragsrätten inträtt, dock inte för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden. Bidraget lämnas till och med den månad, under vilken barnet fyller 18 år eller rätten till bidrag annars upphör.

Går barnet i skolan när det fyller 18 år eller återupptas skolgången innan barnet fyller 19 år, kan bidraget efter särskild ansökan utgå så länge skolgången pågår, dock längst till och med juni månad det år barnet fyller 20 år. Till skolgång räknas studier som ger rätt till förlängt barnbidrag enligt 2 kap. studiestödslagen (1973:349) eller studiehjälp enligt 3 kap. samma lag. Studier som omfattar kortare tid än åtta veckor eller deltidstudier medför dock inte rätt till bidrag. Detsamma gäller studier för vilka barnet uppbär återbetalningspliktiga studiemedel oberoende av föräldrarnas ekonomi enligt 3 kap. 12 § tredje stycket studiestödslagen.

Bidrag efter det att barnet fyllt 18 år lämnas endast om barnet varaktigt bor tillsammans med adoptivföräldern eller någon som var vårdnadshavare för barnet när det fyllde 18 år. Sådant bidrag söks och uppbärs av den som sålunda sammanbor med barnet.

4 § Bidrag enligt denna lag lämnas inte om barnet har ingått äktenskap.

5 § Det särskilda bidraget utgör för år räknat fyrtioen procent av det basbelopp som enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring har fastställts för året. För det bidrag som avser januari månad tillämpas dock det basbelopp som gällde för det föregående året.

Skall även utgå bidragsförskott enligt lagen (1964:143) om bidragsförskott eller förlängt bidragsförskott enligt lagen (1984:000) om förlängt bidragsförskott för studerande eller är barnet berättigat till barnpension enligt 8 kap. 5 § lagen om allmän försäkring, utgör dock det särskilda bidraget trettioen procent av det basbelopp som anges i första stycket.

6 § Försäkringskassan skall dra in bidraget om förutsättningarna för det inte längre föreligger. Särskilt beslut behövs dock inte när bidraget skall upphöra på grund av att barnet uppnår viss ålder eller har avlidit. Försäkringskassan skall även sätta ned bidraget när bestämmelserna i denna lag föranleder det.

Beslut om indragning eller nedsättning av bidraget skall skriftligen delges vårdnadshavaren, särskilt förordnad förmyndare för barnet och den som annars uppbär bidraget.

7 § I övrigt gäller i tillämpliga delar i fråga om det särskilda bidraget vad som föreskrivs om bidragsförskott i 5 och 6 §§, 7 § andra stycket, 8–10 §§, 11 § andra stycket, 12–14 §§ samt 19–24 §§ lagen (1964:143) om bidragsförskott.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985 och tillämpas i fråga om barn som är födda år 1967 eller senare.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

6 §

Barnpension utgör för år räknat tjugosex procent av basbeloppet. Barnpension skall dock alltid utgå med sådant belopp att pensionen, i förening med pensionsförmåner, som enligt bestämmelserna i andra stycket skall beaktas, utgör.

1. för barn, vars båda föräldrar avlidit, trettioen procent av basbeloppet efter envar av föräldrarna,

2. för barn, som samtidigt uppbär bidragsförskott enligt lagen (1964:143) om bidragsförskott, trettioen procent av basbeloppet samt

2. för barn, som samtidigt uppbär bidragsförskott enligt lagen (1964:143) om bidragsförskott *eller bidrag enligt lagen (1984:000) om särskilt bidrag till vissa adoptivbarn*, trettioen procent av basbeloppet, samt

3. för barn, som i annat fall uppbär barnpension efter en av föräldrarna, fyrtioen procent av basbeloppet.

Vid tillämpning av bestämmelserna i föregående stycke beaktas barnet tillkommande tilläggspension i form av barnpension samt, i fall som avses i punkt 3, folkpension i form av änkepension, vilken utgår till kvinna som är moder till barnet eller varit gift med barnets fader eller har eller har haft barn med denne, under förutsättning att barnet och kvinnan stadigvarande sammanbo. Äro flera barn berättigade till barnpension fördelas vid avräkning änkepensionen lika mellan barnen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1964:143) om bidragsförskott

Härigenom föreskrivs att 1 och 4 §§ lagen (1964:143) om bidragsförskott¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

I enlighet med vad som föreskrivs i denna lag lämnas bidragsförskott av allmänna medel till barn som är bosatt här i landet. Är barnet inte svensk medborgare, tillämpas dock lagen endast om också barnets vårdnadshavare är bosatt här i landet och antingen denne eller barnet vistas här sedan minst sex månader.

I enlighet med vad som föreskrivs i denna lag lämnas bidragsförskott av allmänna medel till barn som är bosatt här i landet. Är barnet inte svensk medborgare, tillämpas dock lagen endast om också barnets vårdnadshavare är bosatt här i landet och antingen denne eller barnet vistas här sedan minst sex månader. *Ett barn som lämnar Sverige skall fortfarande anses bosatt här, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år. Medföljande barn till den som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning, skall under utsändningstiden anses bosatta i Sverige.*

Om ingen av föräldrarna eller endast en av dem har vårdnaden om barnet, lämnas bidragsförskott i förhållande till förälder som inte har vårdnaden, såvida denne inte varaktigt bor tillsammans med barnet. Om båda föräldrarna har vårdnaden om barnet gemensamt men barnet varaktigt bor tillsammans med endast en av dem, lämnas bidragsförskott i förhållande till den andra föräldern.

Förälder i förhållande till vilken bidragsförskott lämnas enligt andra stycket kallas i lagen underhållsskyldig. Vad som sägs i lagen om vårdnadshavare gäller, i fall då barnet står under båda föräldrarnas vårdnad, den av föräldrarna som varaktigt bor tillsammans med barnet.

4 §³

Bidragsförskott utgör för år räknat fyrtioen procent av det basbelopp som enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring har fastställts för året. För det bidragsförskott som avser januari månad tillämpas dock det basbelopp som gällde för det föregående året.

Skall bidragsförskott utgå i förhållande till såväl fader som moder eller är barnet berättigat till barnpension enligt 8 kap. 5 § lagen om allmän försäkring, utgör dock bidragsförskottet trettioen procent av det basbelopp som anges i första stycket, i

Skall bidragsförskott utgå i förhållande till såväl fader som moder eller är barnet berättigat till barnpension enligt 8 kap. 5 § lagen om allmän försäkring *eller till bidrag enligt lagen (1984:000) om särskilt bidrag till vissa adoptivbarn*, utgör dock bi-

¹ Lagen omtryckt 1976:277

² Senaste lydelse 1978:858

³ Senaste lydelse 1981:1189.

Nuvarande lydelse

förra fallet i förhållande till varje underhållsskyldig.

Föreslagen lydelse

dragsförskottet trettioen procent av det basbelopp som anges i första stycket, i *det förstnämnda* fallet i förhållande till varje underhållsskyldig.

Föreligger grundad anledning antaga att fastställt underhållsbidrag betalas i vederbörlig ordning, utgör bidragsförskottet skillnaden mellan förskottsbelopp enligt första eller andra stycket samt underhållsbidragets belopp.

Om det underhållsskyldige bör erlagga i bidrag, lämnas inte bidragsförskott enligt första eller andra stycket med högre belopp än underhållsbidraget. I fall som avses i tredje stycket lämnas inget bidragsförskott.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

5 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag**

Härigenom föreskrivs att 2 b och 11 §§ lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*2 b §²

Med de barn som berättigar till flerbarnstillägg enligt 2 a § skall jämföras barn som fyllt 16 år, men i övrigt uppfyller kraven för barnbidrag enligt denna lag, och som bedriver studier som ger rätt till förlängt barnbidrag enligt 2 kap. studiestödslagen (1973:349) eller studiehjälp enligt 3 kap. samma lag.

Som barn enligt första stycket räknas studerande från och med kvartalet varunder barnet börjar studera och längst till och med det andra kvartalet det år under vilket den studerande fyller 20 år. Den studerande skall stadigvarande sammanbo med den bidragssökande för att berättiga till flerbarnstillägg.

Studerande som deltar i undervisning som omfattar kortare tid än åtta veckor eller deltidsundervisning inräknas ej i barnantalet. Detsamma gäller studerande som uppbär återbetalningspliktiga studiemedel oberoende av föräldrarnas ekonomi enligt 3 kap. 12 § *andra stycket* 3 studiestödslagen (1973:349) eller som är gifta.

Studerande som deltar i undervisning som omfattar kortare tid än åtta veckor eller deltidsundervisning inräknas ej i barnantalet. Detsamma gäller studerande som uppbär återbetalningspliktiga studiemedel oberoende av föräldrarnas ekonomi enligt 3 kap. 12 § *tredje stycket* studiestödslagen (1973:349) eller som är gifta.

Den som önskar uppbära flerbarnstillägg med stöd av bestämmelserna i denna paragraf skall anmäla detta till den allmänna försäkringskassan.

11 §³

Barnbidrag utbetalas *kvartalsvis* genom riks försäkringsverket. Det

Barnbidrag utbetalas *månadsvis* genom riks försäkringsverket. Det

¹ Lagen omtryckt 1973:449

² Senaste lydelse 1983:336

³ Senaste lydelse 1983:193

Nuvarande lydelse

kvartalsbelopp som skall utbetalas i barnbidrag eller flerbarnstillägg avrundas till närmast högre hela kronantal. Regeringen meddelar närmare föreskrifter om sättet och tiden för utbetalningen.

Har barnbidrag ej utbetalats före utgången av året näst efter det, till vilket bidraget hänför sig, föreligger ej längre rätt till bidraget, såvida ej den bidragsberättigade inom nämnda tid hos allmän försäkringskassa gjort gällande rätt till bidraget.

Har barnbidraget ej lyfts före utgången av året näst efter det, under vilket bidraget förfallit till betalning, skall bidraget vara förverkat.

Bestämmelsen i 20 kap. 2 a § lagen (1962:381) om allmän försäkring om förordnande till dess slutligt beslut kan fattas gäller även i ärenden enligt denna lag.

Föreslagen lydelse

månadsbelopp som skall utbetalas i barnbidrag eller flerbarnstillägg avrundas till närmast högre hela kronantal. Regeringen meddelar närmare föreskrifter om sättet och tiden för utbetalningen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

6 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1984:553) om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag**

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag, i den lydelse paragrafen erhållit genom lagen (1984:553) om ändring i nämnda lag, samt ikraftträdandebestämmelsen till ändringslagen skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***1 §**

För barn, som är svensk medborgare och bosatt i riket, skall av allmänna medel såsom bidrag till barnets uppehälle och uppfostran utgå allmänt barnbidrag med 4 800 kronor om året i enlighet med vad nedan närmare stadgas.

Allmänt barnbidrag skall utgå jämväl för här i riket bosatt barn, som icke är svensk medborgare, såframt barnet fostras av någon som är bosatt och mantalsskriven i riket eller ock barnet eller endera av dess föräldrar sedan minst sex månader vistas i riket.

Ett barn som lämnar Sverige skall fortfarande anses vara bosatt här, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år. Medföljande barn till den som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning, skall under utsändningstiden anses bosatta i Sverige. Medföljande barn till en svensk missionär eller präst, som i annat fall är anställd i utlandet, skall fortfarande

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

*de anses bosatta här, om utlandsvis-
telsen är avsedd att vara längst tre
år.*

Denna lag¹ träder i kraft den
1 januari 1985.

Denna lag¹ träder i kraft den
1 januari 1985. *Det som föreskrivs i
1 § tredje stycket skall dock gälla
endast för dem som lämnar Sverige
efter ikraftträdandet.*

¹ 1984:553.

SOCIALDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-10-11

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Lundkvist, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Andersson, Boström, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, Holmberg, Hellström, Wickbom

Föredragande: statsrådet Andersson

Proposition om utformningen av det ökade stödet till barnfamiljerna

1 Inledning

Regeringen föreslog i propositionen 1983/84:150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1984/85, m.m. (kompletteringspropositionen) ett ökat stöd till barnfamiljerna. Förslagen innefattade en kraftig höjning av barnbidraget, höjda flerbarnstillägg och studiebidrag, förstärkta bostadsbidrag och en höjd garantinivå i föräldraförsäkringen. Utöver dessa förslag, som har antagits av riksdagen, aviserades inom socialdepartementets område (propositionens bilaga 2) följande åtgärder.

1. Fortsatt bidrag till studerande ungdomar, när den nuvarande rätten till bidragsförskott upphör vid 18 års ålder.

2. Ett stöd motsvarande bidragsförskott till ensamstående adoptivföräldrar.

3. En övergång från kvartalsvis till månadsvis utbetalning av det allmänna barnbidraget.

4. En förändrad ordning i fråga om barnbidrag vid längre utlandsvistelse.

De samlade kostnadseffekterna redovisades i kompletteringspropositionen.

Eftersom ytterligare beredningsarbete erfordrades, togs i kompletteringspropositionen inte ställning till den närmare utformningen av dessa avsedda ändringar och några lagförslag lades inte fram.

Vid behandlingen av propositionen i dessa delar fann riksdagen att den inte borde föregripa ett kommande ställningstagande till fullständiga förslag. Det som anfördes i propositionen föranledde därför inte något annat

uttalande från riksdagen än att den beslöt ge regeringen till känna vad utskottet anförde om barnbidrag vid utlandsvistelse. I den frågan borde regeringen vid sina fortsatta överväganden pröva och ta hänsyn till vad som framförts i motioner om rätten till barnbidrag för missionärer, biståndsarbetare m.fl. (SoU 1983/84:35, rskr 396).

I enlighet med vad jag anförde i kompletteringspropositionen avser jag nu att ta upp förslagen till närmare behandling i syfte att nya regler skall kunna träda i kraft den 1 januari 1985.

Kostnadskonsekvenserna av ändringarna redovisas separat för varje avsnitt i det följande. Det samlade utfallet överensstämmer med vad som förutsattes i kompletteringspropositionen.

2 Förlängt bidragsförskott för studerande ungdomar

2.1 Allmänt

Enligt nu gällande regler utgår bidragsförskott t.o.m. den månad barnet fyller 18 år.

En 18-årsgräns gäller också som huvudregel beträffande den familjerättsliga underhållsskyldigheten mot barn. Om barnet vid denna tidpunkt går i skolan eller återupptar skolgången före fyllda 19 år, är föräldrarna underhållsskyldiga så länge skolgången pågår, dock längst intill dess barnet fyller 21 år. Till skolgång räknas studier i grundskolan eller gymnasieskolan eller annan jämförlig grundutbildning (7 kap. 1 § andra stycket föräldrabalken).

Ensamförälderkommittén föreslår i sitt betänkande (SOU 1983:51) Ensamföräldrarna och deras barn, att åldersgränsen för bidragsförskott höjs så att förskott skall kunna utgå till studerande över 18 år som går i gymnasium, dock längst t.o.m. utgången av juni månad det år då den studerande fyller 20 år. Förslaget motiveras med att man vill ge ensamförälderbarnen bättre ekonomiska möjligheter till gymnasiestudier.

De familjepolitiska stöd som utgår till familjer med barn upphör stegvis när barnen kommer upp i åldrarna 16–19 år. Det förekommer att ungdomar under denna period minskar sitt beroende av föräldraekonomin. De flesta ungdomar fortsätter dock sina studier under denna tid och i en del fall pågår gymnasieutbildningen till något högre ålder. Ungdomarna är då beroende av föräldraekonomin. Kostnaderna för barnen är i dessa åldrar särskilt stora.

Som konstaterades i ensamförälderkommitténs betänkande fortsätter inte barn till ensamstående föräldrar att studera på gymnasium i samma utsträckning som andra barn. Andelen ensamförälderbarn som väljer tre- eller fyraårig linje framför tvåårig på gymnasiet är också lägre än för andra barn.

Ensamförälderkommitténs betänkande har remissbehandlats. En förteck-

ning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena såvitt avser förslagen om förlängt bidragsförskott och särskilt bidrag till barn som adopterats av ensamstående bör fogas till regeringsprotokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Förslaget om en förlängning av bidragsförskottet för studerande har fått stöd av de remissinstanser som har uttalat sig i frågan. Även flertalet av de allmänna försäkringskassor som i yttranden till Försäkringskassaförbundet har uttalat sig i frågan stöder förslaget.

Som framgår av vad jag anfört till kompletteringspropositionen anser även jag att en förlängning bör genomföras.

Den närmare utformningen av den avsedda ändringen ger upphov till åtskilliga frågeställningar som inte har behandlats i betänkandet. Flera allmänna försäkringskassor har under remissbehandlingen pekat på sådana frågor. Dessa beror huvudsakligen på sambandet mellan bidragsförskottslagens konstruktion och den familjerättsliga underhållsskyldigheten. Bidragsförskottslagstiftningen bygger vidare på att barnet är omyndigt och har vårdnadshavare. Ensamförälderkommitténs förslag innebär att bidragsförskott skall kunna utgå för myndiga barn.

2.2 Nuvarande regler

Underhållsbidrag

Beträffande underhållsbidrag till barn gäller det som föreskrivs i 7 kap. föräldrabalken (balken omtryckt 1983:485). Föräldrarna är underhållsskyldiga tills barnet fyller 18 år. Om barnet vid denna tidpunkt går i skolan eller återupptar skolgången före fyllda 19 år, är föräldrarna underhållsskyldiga så länge skolgången pågår, dock längst intill dess barnet fyller 21 år. Till skolgång räknas studier i grundskolan eller gymnasieskolan eller annan jämförlig grundutbildning (7 kap. 1 § andra stycket föräldrabalken).

En förälder skall fullgöra sin underhållsskyldighet genom att betala underhållsbidrag till barnet, om föräldern

- inte har vårdnaden om barnet och inte heller varaktigt bor tillsammans med barnet, eller
- har vårdnaden om barnet gemensamt med den andre föräldern men barnet varaktigt bor tillsammans med endast den andre föräldern (7 kap. 2 § föräldrabalken).

Underhållsbidrag fastställs genom avtal mellan föräldrarna eller genom dom i allmän domstol.

Underhåll till barn får inte mot den underhållsskyldiges bestridande bestämmas för tid efter det barnet fyllt 18 år, innan det kan tillförlitligt bedömas om underhållsskyldighet föreligger därefter (7 kap. 14 § tredje stycket föräldrabalken).

Bidragsförskott

Bidragsförskott är ett samhälleligt stöd som kan utgå för barn, som inte bor tillsammans med båda sina föräldrar.

De grundläggande bestämmelserna finns i lagen (1964:143) om bidragsförskott (omtryckt 1976:277, ändrad senast 1983:194). Närmare föreskrifter finns i förordningen (1976:808) om bidragsförskott (ändrad senast 1981:759).

Bidragsförskott förutsätter någon av följande situationer.

- Ingen av föräldrarna har vårdnaden om barnet.
- Endast en av dem har vårdnaden.
- Föräldrarna har gemensam vårdnad men lever åtskilda och barnet bor varaktigt tillsammans med endast en av dem.

I dessa fall utgår bidragsförskott när en förälder som inte bor varaktigt tillsammans med barnet inte betalar något underhållsbidrag. Bidragsförskott utgår också i form av utfyllnadsbidrag upp till nivån för bidragsförskottet när underhållsbidraget visserligen betalas men är lägre än bidragsförskottet.

Bidragsförskottet beräknas i procent av basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Bidragsförskott som utgår i förhållande till en underhållsskyldig förälder uppgår till 41 % av basbeloppet. Skall bidragsförskott utgå i förhållande till såväl fader som moder är bidragsförskottet 31 % av basbeloppet för varje förälder. Har barnet barnpension på grund av att vårdnadshavaren avlidit är bidragsförskottet likaså 31 % av basbeloppet. I sistnämnda fall gäller även en samordningsregel för den s.k. garantinivån för barnpension från folkpensioneringen. När bidragsförskott utgår samtidigt som pensionen är garantinivån 31 % av basbeloppet mot annars 41 % (8 kap. 6 § lagen om allmän försäkring). Barnpension från folkpensioneringen utgår tills barnet fyller 18 år (8 kap. 5 § samma lag).

Bidragsförskottet är f.n. – vid 41 % av basbeloppet – 694 kr. per månad.

Bidragsförskott utgår t.o.m. den månad barnet fyller 18 år.

Bidragsförskotten administreras av riks försäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna. För bidragsförskott måste ansökan göras hos försäkringskassan. Förskottet betalas normalt ut till vårdnadshavaren eller till en särskilt förordnad förmyndare för barnet.

I den mån utgivet bidragsförskott svarar mot fastställt underhållsbidrag inträder den allmänna försäkringskassan i barnets rätt till underhållsbidraget gentemot den underhållsskyldige. När bidragsförskott utgår skall därför den underhållsskyldige till försäkringskassan betala fastställt underhållsbidrag i den mån det motsvarar förskottet. Om den underhållsskyldige inte efter förmåga fullgör betalningsskyldigheten gentemot försäkringskassan skall kassan lämna ärendet till kronofogdemyndigheten för indrivning.

Är underhållsbidraget högre än bidragsförskottet kan vårdnadshavaren

lämna fullmakt till försäkringskassan att kräva den underhållsskyldige även på den del av underhållsbidraget som överstiger bidragsförskottet.

Slutligen bör bland de ytterligare regler om bidragsförskott som återfinns i lagtexten nämnas vårdnadshavarens skyldighet att medverka till att få ett skäligt underhållsbidrag fastställt. Bidragsförskott lämnas inte, om vårdnadshavaren utan giltigt skäl underlåter att vidta eller medverka till åtgärder för att få underhållsbidrag eller faderskap till barnet fastställt. Om det underhållsbidrag som har blivit fastställt uppenbarligen understiger vad den underhållsskyldige bör erlagga i bidrag, lämnas inte bidragsförskott med högre belopp än underhållsbidraget. S.k. utfyllnadsbidrag lämnas då inte.

Andra stödformer för studerande i åldersgruppen 16–20 år

Elever i grundskolan, som uppnått sådan ålder (16 år) att de inte längre får allmänt barnbidrag, erhåller studiestöd i form av *förlängt barnbidrag* enligt 2 kap. studiestödslagen (1973:349, omtryckt 1981:579). Någon övre åldersgräns finns inte. Det förlängda barnbidraget utgår utan ansökan och är i belopp per månad lika stort som barnbidraget. Förlängt barnbidrag utgår dock endast under läsåret, dvs. nio månader per år.

För studerande i åldersgruppen 16–20 år i gymnasieskolan och vissa andra utbildningar utgår *studiehjälp* enligt 3 kap. studiestödslagen. Studiehjälp består av studiebidrag jämte tillägg, återbetalningspliktiga studiemedel och resekostnadsersättning. Studiebidraget utgår med samma belopp per månad som barnbidraget. Dock utgår det bara för nio månader per år.

Studiehjälp utgår längst till och med första kalenderhalvåret det år den studerande fyller 20 år.

I studiestödslagen föreskrivs närmare vilka studier som berättigar till förlängt barnbidrag. Där anges också att regeringen bestämmer de läroanstalter och utbildningslinjer vid vilka studier berättigar till studiehjälp. Studiestödsförordningen (1973:418, omtryckt 1984:330) innehåller en förteckning över dessa läroanstalter och utbildningslinjer.

De studier som berättigar till förlängt barnbidrag eller till studiehjälp berättigar även till flerbarnstillägg för barn över 16 år.

Flerbarnstillägg utgår till vårdnadshavare som uppbär allmänt barnbidrag för tre eller flera barn. I kretsen barn som berättigar till flerbarnstillägg ingår barn som är över 16 år och bedriver studier på grund- och gymnasieskolenivå. Det gäller t.o.m. andra kvartalet det år barnet fyller 20 år. För det fall den unge inte längre står under någons vårdnad krävs för att flerbarnstillägg skall kunna utgå att den unge bor tillsammans med föräldrarna eller den ene av dem. Den som önskar uppbära flerbarnstillägg för studerande över 16 år skall anmäla detta till försäkringskassan.

Bostadsbidragen till barnfamiljer består av en statlig del, som lämnas med ett visst belopp per barn, och en statskommunal del, som är beroende av hur stor bostadskostnaden är. F.n. gäller att statligt bostadsbidrag lämnas till

dess att barnet har fyllt 17 år. Det statskommunala bostadsbidraget kan lämnas även om barnet är över 17 år under förutsättning att barnet uppbär förlängt barnbidrag eller studiehjälp. I dessa fall kan bostadsbidrag som regel lämnas längst till och med det halvår under vilket den unge fyller 20 år. Riksdagen beslutade i våras (prop. 1983/84:150 bilaga 5, BoU 32, rskr 399) att höja åldersgränsen till 20 år också för det statliga bostadsbidraget. Ändringen skall tillämpas för bidrag fr.o.m. januari 1985.

2.3 Utformningen av regler för förlängt bidragsförskott

Utgångspunkter

Ensamförälderkommitténs betänkande innehåller ett flertal förslag om stödet till ensamföräldrarna. De nuvarande reglerna om bidragsförskott berörs inte endast av det förslag om en högre åldersgräns för studerande som jag nu tagit upp till behandling utan även av andra förslag i betänkandet. Remisstiden för betänkandet har nu gått ut och beredningsarbetet fortsätter.

Mot denna bakgrund bör det förlängda bidragsförskottet i möjligaste mån utformas i enlighet med gällande regler och principer för bidragsförskott och underhållsskyldighet medan eventuella andra ändringar i reglerna bör anstå till resultatet av det nyssnämnda beredningsarbetet föreligger. En allmän förutsättning även för det förlängda bidragsförskottet bör därför vara att en förälder enligt föräldrabalken är skyldig att betala underhållsbidrag till barnet.

För vilka barn skall förlängt bidragsförskott utgå?

Ensamförälderkommitténs förslag om bidragsförskott för studerande efter 18 års ålder tar sikte på ensamförälderbarnen, dvs. de barn som bor ihop med endast den ene av föräldrarna. Kommittén har inte behandlat frågan om fortsatt bidragsförskott efter 18 års ålder för barn som inte bor tillsammans med någon av sina föräldrar.

När det gäller frågan vilka unga som skall omfattas av det förlängda bidragsförskottet vill jag anföra följande.

Bakgrunden till reformen är att den i allmänhet svagare familjeekonomin hos ensamföräldrarna sannolikt försvårar för deras barn att fortsätta gymnasiestudier efter 18-årsåldern. Syftet bör därför vara att förstärka deras familjeekonomi.

En utgångspunkt är som tidigare nämnts att de nya reglerna i så stor utsträckning som möjligt bör anknyta till de regler som i dag gäller för bidragsförskott.

Vissa grupper av barn står i dag utanför rätten till bidragsförskott före 18 års ålder. Det gäller bl.a. barn som står under föräldrarnas gemensamma vårdnad men som har flyttat från föräldrarna. Barnet bor i det fallet således

inte hos någon förälder. Bidragsförskott kan inte utgå vare sig föräldrarna lever tillsammans eller åtskilda.

Ett barn som fyllt 18 år och som inte bor kvar hos någon av sina föräldrar är inte i någon annan ekonomisk situation än det nyssnämnda barn som inte fyllt 18 år men flyttat hemifrån. Slutsatsen är enligt min mening att det inte skall utgå förlängt bidragsförskott om barnet inte längre bor hemma.

I vissa fall har barnet en annan rättslig vårdnadshavare än en förälder. Bidragsförskott kan i dessa fall utgå i förhållande till båda föräldrarna med sammanlagt 62 % av hasbeloppet. Den rättsliga vårdnadshavaren kan ha även den faktiska vården genom att ha barnet hos sig.

Enligt min mening bör också i sådana fall målsättningen vara att underlätta familjens möjligheter att låta den unge som fyllt 18 år fortsätta gymnasie-studierna med hjälp av förlängt bidragsförskott. Sådant förskott bör alltså kunna utgå i de fall den unge bor kvar hos den tidigare vårdnadshavaren.

Sammantaget har jag funnit att det nu föreslagna förlängda bidragsförskottet bör kunna utgå till de barn som bor ihop med den ene av sina föräldrar eller som bor kvar hos den som var vårdnadshavare när barnet fyllde 18 år.

I specialmotiveringen skall jag något närmare återkomma till kravet på samboende.

Vilka studier bör berättiga till förlängt bidragsförskott?

Som redan torde ha framgått bör även det förlängda bidragsförskottet förutsätta att en förälder enligt föräldrabalken är skyldig att betala underhållsbidrag. Det är alltså den i föräldrabalken angivna skolgången som bör berättiga till förlängt bidragsförskott. Den skolgång som enligt föräldrabalken kan berättiga till underhållsbidrag efter det att barnet har fyllt 18 år är studier i grundskolan eller gymnasieskolan eller annan jämförlig grundutbildning.

Dessutom bör gälla den närmare avgränsning av studievägar som gäller för flerbarnstillägg för studerande som fyllt 16 år (2 b § lagen om allmänna barnbidrag). Det är de studier som ger rätt till förlängt barnbidrag enligt 2 kap. studiestödslagen eller studiehjälp enligt 3 kap. samma lag. I studiestödslagen föreskrivs närmare vilka studier som berättigar till förlängt barnbidrag. Där anges också att regeringen bestämmer de läroanstalter och utbildningslinjer vid vilka studier berättigar till studiehjälp. Studiestödsförordningen (1973:418, omtryckt 1984:330) innehåller en förteckning över dessa läroanstalter och utbildningslinjer.

Liksom i fråga om flerbarnstillägg för studerande som fyllt 16 år bör förlängt bidragsförskott inte utgå för ett barn som deltar i undervisning som omfattar kortare tid än åtta veckor eller i deltidsundervisning eller som uppbär återbetalningspliktiga studiemedel oberoende av föräldrarnas ekonomi.

Med den nu föreslagna avgränsningen behöver inte råda någon tvekan i det enskilda fallet om när förlängt bidragsförskott kan utgå med hänsyn till studievägen. Vidare uppnås samstämmighet med reglerna för de andra stödformerna för studerande ungdom i denna åldersgrupp. Vid tillkomsten av föräldrabalkens regler anförde föredragande statsrådet att det med dess utformning borde vara möjligt för barnet att få underhåll för sådana studier för vilka studiehjälp enligt 3 kap. studiestödslagen kan utgå (prop. 1978/79:12 s. 155).

Enligt föräldrabalken kan ett studieavbrott diskvalificera barnet från rätten till underhåll efter fyllda 18 år. För att bevara rätten till underhåll vid skolgång fram till 21 års ålder skall barnet antingen gå i skolan när det fyller 18 år eller återuppta skolgången innan det fyller 19 år. Med hänsyn till att det nuvarande bidragsförskottet förutsätter underhållsskyldighet och att även det förlängda bidragsförskottet bör göra det, bör motsvarande krav på fortgående studier enligt min mening gälla även för rätten till förlängt bidragsförskott.

När det gäller sambandet mellan det förlängda bidragsförskottet och studietiden anser jag att detsamma bör gälla som för flerbarnstillägg för studerande över 16 år. Det innebär att bidragsförskott kommer att betalas ut även under sommarlov om studierna skall fortsätta efter sommaren.

Som ensamförälderkommittén föreslagit bör den övre åldersgränsen för förlängt bidragsförskott knytas an till reglerna för studiebidraget inom studiehjälpen. Detta utgår till elever i gymnasial utbildning t.o.m. första kalenderhalvåret det år eleven fyller 20 år. Eftersom bidragsförskott betalas ut månadsvis bör emellertid den övre åldersgränsen för förlängt bidragsförskott bestämmas till utgången av juni månad det år den bidragsberättigade fyller 20 år.

Vem skall uppbära det förlängda bidragsförskottet?

Det nuvarande bidragsförskottet är ett samhällsstöd som träder i stället för uteblivet underhållsbidrag eller fyller ut ett lågt underhållsbidrag upp till nivån för bidragsförskott. När barnet vid 18 år blir myndigt är det barnet självt som har rätt att uppbära underhållsbidraget. När det gäller ett förlängt bidragsförskott till myndiga kan det därför synas naturligt att den myndige själv skall uppbära förskottet. Skäl kan emellertid anföras för ordningen att den förälder som den studerande bor tillsammans med i stället uppbär förskottet. Den sistnämnda ordningen är enligt min mening bäst förenlig med mitt betraktelsesätt att det förlängda bidragsförskottet liksom bidragsförskottet före 18 års ålder utgör en förstärkning av den gemensamma familjeekonomin. Jag förordar därför att den förälder som barnet sammanbor med skall uppbära förskottet. I praktiken innebär det normalt att den tidigare betalningsmottagaren av bidragsförskottet fortsätter att uppbära förlängt förskott.

Ansökan om förlängt bidragsförskott

Förlängt bidragsförskott bör sökas genom en särskild ansökan. En ansökan är förutsättningen för att försäkringskassan skall få tillgång till alla uppgifter av betydelse, bl.a. om skolgången och boendeförhållandena.

Det är det myndiga barnet som äger rätten till underhållsbidrag. Försäkringskassan bör, såsom vid bidragsförskott före 18 års ålder, träda in i denna rätt i den mån den utger förlängt förskott som svarar mot underhållsbidraget. Med hänsyn härtill bör en ansökan om förlängt bidragsförskott göras gemensamt av barnet och den förälder som barnet sammanbor med och som, enligt vad jag nyss förordat, skall uppbära förskottet. För att kassans rätt till underhållsbidraget skall stå helt klar för barnet bör ansökningsblanketten innehålla upplysning härom.

Kravet på gemensam ansökan bör gälla även om den endast avser s.k. utfyllnadsbidrag.

Krav på medverkan för att få underhållsbidrag fastställt

För det nuvarande bidragsförskottet gäller ett krav på medverkan från barnets vårdnadshavare att få ett skäligt underhållsbidrag fastställt. Underhållsbidrag kan fastställas genom dom eller, om tvist inte råder, genom avtal.

Enligt 2 § a) bidragsförskottslagen lämnas inte bidragsförskott om vårdnadshavaren uppenbarligen utan giltigt skäl underlåter att vidta eller medverka till åtgärder för att få underhållsbidrag eller faderskap till barnet fastställt. Om det underhållsbidrag som har blivit fastställt uppenbarligen understiger vad den underhållsskyldige bör erlægga i bidrag, lämnas inte bidragsförskott med högre belopp än underhållsbidraget (4 § fjärde stycket samma lag).

Ett motsvarande krav på medverkan från det förskottsberättigade barnet bör enligt min mening gälla det förlängda bidragsförskottet. Saken kompliceras av att flertalet domar och avtal om underhållsbidrag till barn f.n. torde gälla endast för tiden till dess barnet fyller 18 år. Ensamförälderkommittén anför i denna del följande (SOU 1983:51 s. 132).

Enligt vår uppfattning är det många föräldrar som inte känner till att ungdomar över 18 år har rätt till underhållsbidrag. Det finns inte någon undersökning som visar hur många studerande ungdomar som saknar underhållsbidrag trots att de har en bidragsskyldig förälder som skulle ha förmåga att betala det. Inte heller känner man till i vad mån uteblivet stöd kan ha påverkat beslut att inte studera. – På socialförvaltningar och advokatbyråer hjälper man vårdnadshavare med studerande barn att yrka förlängning men ser också att det rimligen endast är en liten del man når av dem som skulle ha rätt till förlängt bidrag. När barnet blivit myndigt kan vårdnadshavaren inte längre uppträda som ställföreträdare utan barnet måste själv framställa yrkande mot den bidragsskyldige föräldern. Det är en uppfattning hos advokater och andra som biträder

föräldrar med avtal att barn sällan vill agera på detta sätt utan låter saken förfalla. Även risken att som förlorande part få betala motpartens rättegångskostnader kan avhålla från att genom process få ett underhållsbidrag för studietid fastställt.

Att bidragsskyldigheten i avtal och domar oftast bestäms att gälla fram till 18-årsdagen hänger även samman med regeln i 7 kap. 14 § tredje stycket föräldrabalken, enligt vilken underhåll till barn inte mot den underhållsskyldiges bestridande får bestämmas för tid efter det barnet fyller 18 år, innan det kan tillförlitligt bedömas om underhållsskyldighet föreligger därefter. Ensamförälderkommittén föreslår i sitt betänkande att denna regel skall upphöra att gälla. Enligt min mening föreligger inte nu förutsättningar för att ta ställning härtill utan denna fråga får behandlas i det fortsatta beredningsarbetet med kommitténs olika förslag.

Jag är även medveten om de svårigheter för det myndiga barnet som kan vara förenade med att behöva inleda en process om underhållsbidrag mot en förälder och att riskera betalningsskyldighet för rättegångskostnader som förlorande part. Till bilden hör att saken kan gälla underhållsbidrag under en mycket begränsad tid fram till skolgångens slut. Frågan om barns ansvar för rättegångskostnader är f.n. föremål för överväganden inom justitiedepartementet.

Det krav på medverkan från barnet att få ett skäligt underhållsbidrag fastställt som ändå bör gälla får dock inte drivas för långt. Redan enligt gällande praxis kan bidragsförskott betalas ut även om något underhållsbidrag inte har hunnit bli fastställt. I situationer där försäkringskassan finner uppenbart att bidraget är för lågt dras inte förskottet in utan vidare. Den bidragsberättigade ges i många fall tid att vidta erforderliga åtgärder. Motsvarande bör gälla det förlängda bidragsförskottet.

Enligt min mening bör försäkringskassan i god tid innan barnet fyller 18 år upplysa den vårdnadshavare som barnet bor tillsammans med om möjligheten att få förlängt bidragsförskott och förutsättningarna härför. Det blir då möjligt för vårdnadshavaren och för barnet att dels vidta de åtgärder som behövs för att tillförsäkra barnet fortsatt underhållsbidrag vid skolgång och dels ansöka om förlängt bidragsförskott.

Övrigt

Nivån för det förlängda bidragsförskottet bör naturligen vara densamma som för bidragsförskott före 18 år, dvs. i regel 41 % av basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Den lägre nivå som gäller vid bidragsförskott i förhållande till båda föräldrarna kan bli aktuell för det förlängda bidragsförskottet när sådant bidragsförskott skall utges för barn, som bor kvar hos den som var särskilt förordnad förmyndare – vårdnadshavare när barnet fyllde 18 år. Då kan nämligen utgå förlängt bidragsförskott i förhållande till båda föräldrarna eller sådant förskott samtidigt som det särskilda bidrag till

vissa adoptivbarn som jag även ämnar föreslå.

Även i övrigt bör i princip gälla de regler som redan tillämpas för bidragsförskott. Det gäller bl.a. i fråga om återkrav gentemot den bidragsskyldige föräldern och krav på underhållsbidrag som överstiger bidragsförskottet.

Det nuvarande bidragsförskottet utbetalas till barnets vårdnadshavare. Vårdnaden upphör enligt 6 kap. 2 § föräldrabalken när ett barn ingår äktenskap och därmed rätten till bidragsförskott. Jag anser att inte heller det förlängda bidragsförskottet skall utgå för barn som ingått äktenskap.

Det är inte självklart att det förlängda bidragsförskottet skall utgå för barn som fyllt 18 år före ikraftträdandet av de nya reglerna. För dessa barn har bidragsförskott slutat att utgå. Inte heller kan bortses ifrån att en rätt för dem till förnyat bidragsförskott skulle medföra en ansamling av ärenden hos försäkringskassorna om förlängt bidragsförskott för begränsade tider. Härvid skulle även frågor väckas om underhållsbidrag. Underhållsskyldiga föräldrar som slutat betala bidrag när barnet fyllt 18 år skulle ånyo krävas på underhåll. Processer härom vid domstol skulle avse begränsade totala underhållsbelopp men oberoende därav föranleda kostnader för parterna och det allmänna. Jag föreslår mot denna bakgrund att de nya reglerna skall gälla endast de barn som fyller 18 år efter ikraftträdandet.

Den gällande lagen om bidragsförskott bygger på att barnet har vårdnadshavare och reglerna är utformade med hänsyn härtill. Jag har funnit det lämpligast att föreslå att reglerna om förlängt bidragsförskott tas in i en ny särskild lag. Som redan framgått bör de nya reglerna träda i kraft den 1 januari 1985.

Kostnaden för att höja åldersgränsen i enlighet med vad jag har anfört kan beräknas till ca 50 milj. kr. för helt år vid nu gällande basbelopp. Med hänsyn till att de nya reglerna skall gälla barn som fyller 18 år efter ikraftträdandet den 1 januari 1985 kan kostnaden för budgetåret 1984/85 beräknas till ca 4 milj. kr.

3 Stöd till barn som adopterats av ensamstående

Ensamförälderkommittén har i betänkandet Ensamföräldrarna och deras barn också föreslagit att ett särskilt bidrag av allmänna medel skall betalas ut till barn som adopterats av ensamstående. Bidraget bör enligt kommittén utges med samma belopp som bidragsförskottet och regleras på samma sätt som detta.

Kommittén anför att barn till ensamstående adoptivföräldrar har behov av samma stöd som andra ensamförälderbarn. Visserligen är de föräldrar som ensamma adopterat barn redan från början medvetna om att de måste svara för dubbla föräldra- och försörjningsroller. Genom det allt kärvare ekonomiska läget har dock dessa föräldrar enligt kommittén drabbats hårdare än övriga ensamföräldrar.

Ensamförälderkommitténs betänkande har remissbehandlats. Som framgår av vad jag anfört under avsnitt 2 bör en förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena såvitt avser förslagen om förlängt bidragsförskott och särskilt bidrag till barn som adopterats av ensamstående fogas till regeringsprotokollet i detta ärende som bilaga 1.

De flesta remissinstanser som har uttalat sig om ett särskilt stöd till dessa adoptivbarn stöder förslaget. I yttranden till Försäkringskassförbundet stöds förslaget även av flertalet av de allmänna försäkringskassor som har uttalat sig i frågan.

Föreningen Familj och Rätt avstyrker förslaget av det principiella skälet att "handel" med barn bör motverkas. En försäkringskassa har avstyrkt förslaget och ett par andra kassor har ställt sig tveksamma med hänvisning till att det finns fler grupper av barn, som av olika anledningar faller utanför de regler som gäller för stöd åt barn med en försörjare. Det har ansetts att frågan om det föreslagna stödet bör samordnas med eventuella stöd till andra grupper av barn, för vilka bidragsförskott eller andra bidrag inte kan utgå. Som exempel nämns de utländska barn i Sverige som inte har rätt till barnpension efter avliden förälder. Någon kassa har ansett att stödet bör vara inkomstprövat.

Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA) och Förbundet Adoptionscentrum har framfört yrkanden om att det samtidigt med det föreslagna stödet bör genomföras utvidgad rätt till barnpension och underhåll för barn som tas emot i Sverige för adoption. Det gäller de fall där en tilltänkt adoptivförälder avlider resp. adoptivföräldrarna skiljer sig innan adoptionen har slutförts.

Liksom kommittén anser jag att ett stöd motsvarande bidragsförskott bör utges till barn som adopterats av ensamstående. Utgångspunkten för samhällets stöd är barnets bästa. Enligt min mening bör orsaken till att en adoptivförälder är ensamstående inte avgöra om samhällsstöd utgår eller inte. Det nya stödet bör genomföras att gälla från årsskiftet. Det bör inte vara inkomstprövat. De behov av ytterligare stöd som vissa remissinstanser har pekat på får övervägas i den fortsatta behandlingen av efterlevandepensionsfrågorna.

Med barn som är adopterade av en ensamstående bör i fråga om det nu föreslagna bidraget likställas barn som förts till Sverige från sina hemländer i syfte att bli adopterade av ensamstående. Den tilltänkta adoptivföräldern måste få medgivande av socialnämnden att ta emot barnet redan innan det lämnar sitt hemland (25 § andra stycket socialtjänstlagen, 1980:620). Detta innebär att det redan från början står klart att barnet normalt sett kommer att inom en begränsad tid adopteras av den som tagit emot det för vård och fostran i hemmet. Jag anser det rimligt att bidraget utgår även under denna tid. Motsvarande regler finns redan när det gäller rätten till allmänt barnbidrag, vårdbidrag och särskild föräldrapenning.

I likhet med vad jag föreslagit om förlängt bidragsförskott bör det särskilda

bidraget kunna utgå även efter det barnet fyllt 18 år om barnet fortsätter sin skolgång på grundskole- och gymnasienivå. När barnet fyllt 18 år bör för bidraget gälla i huvudsak samma förutsättningar som för förlängt bidragsförskott. Det innebär ett krav på sammanboende med adoptivföräldern eller i undantagsfall med någon som i egenskap av särskilt förordnad förmyndare hade vårdnaden om barnet när det fyllde 18 år. Bidraget bör utbetalas till adoptivföräldern eller den tidigare förmyndaren även när barnet blivit myndigt.

Stödet bör alltså utgå med samma belopp som bidragsförskott, dvs. oftast med 41 % av gällande basbelopp enligt lagen om allmän försäkring. Detta motsvarar f.n. 694 kr. per månad. I fall där adoptivföräldern avlider och barnpension därför utgår enligt 8 kap. 5 § lagen om allmän försäkring bör det särskilda bidraget utgöra det lägre belopp, 31 % av basbeloppet, som i motsvarande situation är nivån för bidragsförskott enligt 4 § andra stycket lagen om bidragsförskott. Garantinivån för barnpension från folkpensioneringen bör då bestämmas till 31 % av basbeloppet, vilket föranleder en ändring i 8 kap. 6 § första stycket 2 lagen om allmän försäkring.

I den situationen att adoptivföräldern har skilts från vårdnaden och denna har anförtratts åt en särskild förordnad förmyndare bör bidraget betalas ut till förmyndaren. Bidragsförskott eller förlängt bidragsförskott kan då samtidigt utgå i förhållande till adoptivföräldern. Nivåerna för vart och ett av bidragen bör i sådana fall vara 31 % av basbeloppet, vilket föranleder en ändring i 4 § lagen om bidragsförskott.

Jag föreslår att de nya reglerna tas in i en ny lag om särskilt bidrag till vissa adoptivbarn. I fråga om den närmare utformningen av lagen, som i möjligaste mån bör överensstämma med reglerna för bidragsförskott och förlängt bidragsförskott, får jag hänvisa till specialmotiveringen.

Kostnaderna för det särskilda bidraget till vissa adoptivbarn har beräknats till ca 3 milj. kr. för helt år vid gällande basbelopp. Vid det föreslagna ikraftträdandet den 1 januari 1985 innebär det ett medelsbehov för innevarande budgetår av ca 1,5 milj.kr.

4 Övergång till månadsutbetalning av barnbidrag

Barnbidragen betalas f.n. ut kvartalsvis. Frågan om hur ofta barnbidragen skall betalas ut har diskuterats vid ett flertal tillfällen. Skäl har därvid framförts för en övergång till månadsvis utbetalning. Det har bl.a. framhållits att många barnfamiljer har behov av barnbidraget månadsvis för att klara familjens betalningar.

Mot detta har hävdats att det är angeläget att den summa som betalas ut är så stor så att bidraget kan användas för större utgifter för barnet, exempelvis klädinköp.

Som jag anförde till kompletteringspropositionen har jag förståelse för bägge dessa ståndpunkter. I den nya situation som uppstår vid en så kraftig

höjning av barnbidraget som nu har beslutats blir det emellertid enligt min mening naturligt att övergå till månadsvis utbetalning. Det belopp som utgår efter höjningen blir 400 kr. per månad redan vid ett barn och 1 400 kr. vid tre barn. För en fembarnsfamilj blir månadsbeloppet 3 000 kr. Dessa exempel visar att barnbidraget nu blir ett väsenligt tillskott för att täcka familjernas löpande kostnader för barnen.

Genom att gå över från kvartalsvisa utbetalningar av barnbidraget till månadsutbetalningar ökar antalet utbetalningstillfällen och därmed även administrationskostnaderna. Övergången leder samtidigt till en viss räntevinst för staten. Sammantaget beräknas staten göra en besparing på ca 50 milj. kr. per år genom åtgärden.

Jag föreslår att barnbidraget från den 1 januari 1985 betalas månadsvis.

Mitt förslag om månadsutbetalning föranleder ändring i 11 § lagen (1947:529) om allmänt barnbidrag, där det f.n. föreskrivs att barnbidragen utbetalas kvartalsvis.

Enligt nuvarande regler utgår barnbidraget från och med kvartalet efter det, varunder barnet fötts eller annars rätten till bidraget uppkommit. Det utgår till och med det kvartal, varunder barnet fyller sexton år (2 § lagen om allmänna barnbidrag). Avlider ett barn för vilket utgår barnbidrag eller inträffar annars något som gör att bidrag inte längre skall utgå, dras bidraget in från och med kvartalet efter det då dödsfallet inträffade eller förändringen ägde rum (3 §).

I 6 § föreskrivs f.n. med visst undantag att allmänt barnbidrag inte utgår för ett kvartal vid vars ingång kostnaderna för barnets vård på anstalt eller för kost och bostad åt barnet helt betalas av statsmedel. Vidare finns i 7 § föreskrifter om rätt för bl.a. kommunen att i vissa fall uppbära barnbidraget som ersättning för vårdkostnader för barnet. Även denna möjlighet att uppbära ett barnbidrag som belöper på ett kvartal beror på förhållandena vid ingången av det kvartal som bidraget avser.

I 2 b § andra stycket anges för vilken tid ett studerande barn som fyllt 16 år skall berättiga till flerbarnstillägg. Denna regel anknyter också till kvartal.

Enligt min mening bör reglerna om när barnbidrag skall börja utgå resp. upphöra kvarstå oförändrade. Den föreslagna ordningen med månadsutbetalning bör alltså inte föranleda någon ändring i de här angivna anknytningarna till visst kvartal.

Regeln om månadsutbetalning innebär inte att alla utbetalningar nödvändigtvis måste göras månadsvis. Exempelvis kan retroaktiva utbetalningar eller utbetalningar efter det att ett barn avlidit omfatta mer än ett månadsbelopp.

5 Barnbidrag vid längre utlandsvistelse

5.1 Bakgrund

Enligt 1 § lagen om allmänna barnbidrag utgår barnbidrag för barn som är bosatta i riket. Vid tolkningen av begreppet "bosatt i riket" har rättspraxis anknutit till det skatterättsliga bosättningsbegreppet. I normalfallet innebär detta att när en utlandsvistelse överstiger tre år utgår inga barnbidrag. Utbetalningen av löpande bidrag stoppas emellertid redan när det står klart att barnet har lämnat landet för längre tid än sex månader. Återvänder den bidragsberättigade inom tre år erhålls barnbidrag retroaktivt. Denna praxis, som utförligare beskrivits i socialutskottets betänkande 1983/84:17 om utbetalning av barnbidrag m.m., omfattar inte barn till anställda i statens tjänst på utländsk ort. För sådana barn betalas barnbidrag ut som om de vore bosatta inom landet.

I 1 kap. 3 § lagen om allmän försäkring föreskrivs att en försäkrad som lämnar Sverige skall anses vara bosatt här i riket om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år. Här gäller alltså en ettårsregel. Denna regel tillämpas även vid bedömningen av bosättningsbegreppet enligt lagen om bidragsförskott.

Även inom skattelagstiftningen finns en ettårsregel vid sidan av den treårsregel som enligt vad redan sagts kommit att styra tolkningen av bosättningsbegreppet i rätten till barnbidrag vid utlandsvistelse. Ettårsregeln (54 § första stycket i kommunalskattelagen, 1928:370) innebär att den som är bosatt här i riket, men som under vistelse utomlands erhåller lön på grund av anställning där, är fri från skatt i Sverige för inkomst av anställningen, under förutsättning att anställningen och vistelsen i utlandet varat minst ett år eller kan antagas komma att vara minst ett år. Regeln gäller inte anställning hos svenska staten, svensk kommun eller ombord på svenskt fartyg eller svenskt, danskt eller norskt luftfartyg. I en nyligen remissbehandlad departementspromemoria (Ds Fi 1984:6) föreslås att nuvarande ettårsregel skall ersättas av en delvis annorlunda utformad sexmånadersregel.

Skattskyldigheten vid utlandsvistelse kan därutöver vara inskränkt genom bestämmelser i dubbelbeskattningsavtal.

I en inom socialdepartementet upprättad departementspromemoria (Ds S 1981:14) Socialförsäkring för vissa utlandsanställda m.m. förordades att det bosättningsbegrepp som numera gäller enligt 1 kap. 3 § lagen om allmän försäkring som huvudregel skulle gälla även för bl.a. det allmänna barnbidraget. Promemorian remissbehandlades. En sammanställning av remissyttrandena finns intagen i bilaga 2 till propositionen (1981/82:199) om vissa frågor inom den allmänna försäkringen, m.m. Några remissinstanser kommenterade förslaget om ändring av bosättningsbegreppet i lagen om allmänna barnbidrag.

Försäkringsöverdomstolen ansåg att sakliga skäl talar för att man övergår till att tillämpa det socialförsäkringsrättsliga bosättningsbegreppet vid

tillämpningen av lagstiftningen om barnbidrag. Domstolen anförde att införandet av en sådan ordning måste ske genom lagstiftning. Även försäkringskasseförbundet tillstyrkte en sådan ordning.

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) accepterade inte promemorians beskrivning att det allmänna barnbidraget numera får anses hänförligt till socialförsäkringsförmånerna. Eftersom barnbidrag utgår ur skattemedel, bör enligt SAF rätten till bidrag vara kopplad till det skatterättsliga bosättningsbegreppet. Samtidigt anförde SAF som sin åsikt att barnbidrag inte alls skall utgå till utsända på långtidsuppdrag (över ett år), eftersom utsända oftast är befriade från skatt i Sverige enligt den s.k. ettårsregeln i 54 § h kommunalskattelagen. I SAF:s synpunkter instämde Sveriges industriförbund, SHIO-Familjeföretagen, Företagareförbundet och Svenska bankföreningen.

Utlandssvenskars förening ansåg att barnbidrag vid utlandsvistelse bör utgå under en treårsperiod.

Departementspromemorian föranledde bl.a. en precisering av bosättningsbegreppet enligt 1 kap. 3 § lagen om allmän försäkring (prop. 1981/82:199, SfU 16, rskr 435, SFS 1982:529). Någon ändring av bosättningsbegreppet i lagen om allmänna barnbidrag togs emellertid inte upp till övervägande i det lagstiftningsärendet.

Socialutskottet behandlade under vårriksdagen motioner som rörde reglerna för utbetalning av barnbidrag vid längre tids vistelse utomlands, varvid utskottet anförde bl.a. att dessa regler i vissa fall kan leda till otillfredsställande resultat och förordade en översyn av reglerna (SoU 1983/84:17).

Riksdagen gav som sin mening regeringen till känna vad utskottet anfört i denna fråga (rskr 211).

Till kompletteringspropositionen anförde jag att bosättningsbegreppet i lagen om allmänna barnbidrag fr.o.m. den 1 januari 1985 genom lagändring borde ges den innebörd som gäller enligt lagen om allmän försäkring. Propositionen innehöll dock inte något lagförslag utan avsikten var att regeringen efter ytterligare beredningsarbete skulle återkomma till riksdagen i frågan under hösten. Vid riksdagsbehandlingen av propositionen väcktes i denna del motioner, vari bl.a. togs upp frågan om rätten till barnbidrag för missionärer, biståndsarbetare m.fl. Den meningen framfördes att den aviserade ändringen skulle drabba personer som arbetar med frivilliga bistånds- och missionsinsatser i u-länderna och att den för många familjer skulle omöjliggöra fortsatt sådant ideellt arbete. Enligt riksdagen borde regeringen vid sina fortsatta överväganden pröva och ta hänsyn till vad som framförts i motionerna (SoU 1983/84:35, rskr 396).

5.2 Överväganden

Enligt min mening är det eftersträvansvärt att nå fram till ett så enhetligt bosättningsbegrepp som möjligt inom det sociala förmånssystemet. Ett

enhetligt begrepp underlättar tillämpningen och administrationen, liksom även den enskildes möjlighet att finna sig tillrätta i systemet. Oavsett om de allmänna barnbidragen från andra synpunkter är att hänföra till socialförsäkringen bör det därför övervägas att låta bosättningsbegreppet enligt 1 kap. 3 § lagen om allmän försäkring bli gällande även för lagstiftningen om barnbidragen.

Den nuvarande tillämpningen av det skatterättsliga bosättningsbegreppet i fråga om rätten till barnbidrag vid utlandsvistelse har i grunden en historisk förklaring. De allmänna barnbidragen infördes i stället för en avdragsrätt vid beskattningen och är skattefinansierade. Tillämpningen kan sägas bygga på synsättet att den som funnits skattskyldig på grund av bosättning här i riket inte skall behöva gå miste om allmänt barnbidrag vid vistelse utomlands.

Anknytningen mellan skattskyldighet och rätt till barnbidrag är emellertid ofullständig. Den nuvarande ettårsregeln medför skattefrihet för lön om vistelsen utomlands varar minst ett år. Regeln gäller emellertid även om den skattskyldiges familj stannar kvar i Sverige. Vidare är att märka att den primära beskattningsrätten enligt dubbelbeskattningsavtal oftast övergår till vistelselandet redan vid kortare vistelse än ett år. Till bilden hör också att bosättningsfrågan i skatteärenden resp. barnbidragsärenden avgörs genom skilda beslut utan inbördes hänsyn och bl.a. därför kan leda till motstridiga resultat.

Socialutskottet (SoU 1983/84:17) har pekat på att den nuvarande ordningen i fråga om barnbidrag vid utlandsvistelse kan leda till otillfredsställande resultat i vissa fall. Enligt utskottet framstår det som orättvist mot andra barnfamiljer och dessutom som en misshushållning med allmänna medel om sociala förmåner visar sig utgå dubbelt och kanske med ansevärda belopp från såväl Sverige som annat land. Anknytningen till det skatterättsliga bosättningsbegreppet skapar enligt utskottet tillämpningssvårigheter som knappast kan lösas helt annat än genom lagändring.

Jag instämmer i det som utskottet anför. Förslaget i den remissbehandlade departementspromemorian att i lagen om allmänna barnbidrag införa bosättningsbegreppet enligt 1 kap. 3 § lagen om allmän försäkring, dvs. en ettårsregel, bör nu genomföras. Den nya begränsningen i rätten till barnbidrag vid utlandsvistelse bör träda i kraft den 1 januari 1985 men gälla endast dem som lämnar riket efter ikraftträdandet.

Riksdagen har – som jag redan angivit – uttalat att regeringen i denna fråga bör pröva och ta hänsyn till det som framförts i motioner om missionärernas och biståndsarbetarnas förhållanden. För egen del anser jag att det finns skäl som talar för att låta även dessa grupper av icke statligt anställda omfattas av den nya ordningen för barnbidrag vid utlandsvistelse. Avsikten är att nå fram till ett enhetligt bosättningsbegrepp i det sociala förmånssystemet. Vidare är barnbidragen en generell förmån vars närmare avgränsning inte bör påverkas av att en verksamhet kan anses angelägen. Bidrag till biståndsarbete utgår i annan ordning.

Å andra sidan har jag förståelse för att den förändring som den nya ordningen medför kan drabba just dessa ideellt arbetande grupper eller deras organisationer hårt. Därtill kommer att arbetet ofta torde utföras i länder där de inte kommer i åtnjutande av någon motsvarande social förmån. Att missionärerna och även präster anses ha en bibehållen anknytning till Sverige under arbetet utomlands följer av 28 § folkbokföringsförordningen (1967:198), där det framgår en rätt för dem att kvarstå som kyrkobokförda i Sverige. För deras del föreslår jag därför att en treårsregel alltså skall gälla.

I fråga om icke statligt anställda biståndsarbetare och deras organisationer är situationen något annorlunda. Regeln i 28 § folkbokföringsförordningen omfattar inte dessa. Enligt vad jag erfarit betalar SIDA ett s.k. volontärbidrag för biståndsarbetare anställda av ideella organisationer. För att ingen enskild skall behöva drabbas ekonomiskt till följd av det nya bosättningsbegreppet bör det schablonbidrag som utgår beräknas med hänsyn till minskade barnbidragsförmåner. Jag har erfarit att så kommer att ske. För denna grupp är jag inte beredd att föreslå något undantag från det nya bosättningsbegreppet.

Det förslag jag nu lagt fram föranleder ändring i 1 § lagen om allmänna barnbidrag. Denna paragraf har till följd av beslutet om barnbidragshöjningen den 1 januari 1985 ändrats genom lag (1984:553) om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag. Den nu föreslagna ändringen bör därför göras genom ändring av lagen 1984:553.

Det finns f.n. ca 6 000 barn för vilka försäkringskassan innehåller barnbidrag med hänsyn till att de vistas i utlandet mer än sex månader. Av dessa barn uppskattas ca 800 vara barn till missionärer. På grundval härav och med beaktande av missionärens vistelsetid utomlands beräknar jag att medelsbehovet vid den nu föreslagna ordningen minskar med ca 25 milj. kr. för helt år när ändringen fått fullt genomslag.

6 Bidragsförskottet, det förlängda bidragsförskottet och stödet åt vissa adoptivbarn under längre utlandsvistelse

Medföljande barn till anställda i statens tjänst som sänds utrikes för arbete för arbetsgivarens räkning har redan enligt nuvarande tillämpning bibehållen rätt till allmänt barnbidrag under utsändningstiden. Denna rätt föreslår jag nu uttryckligen införd i lagen om allmänna barnbidrag. I ett annat lagstiftningsärende kommer jag att föreslå ett förbättrat socialförsäkringskydd för statens utsända tjänstemän. Förslaget innebär att socialförsäkringsförmåner för denna kategori och deras familjemedlemmar bibehålls under utsändningstiden. De bestämmelser som jag nu föreslår i fråga om bidragsförskott, förlängt bidragsförskott och särskilt bidrag till vissa adoptivbarn bör i konsekvens härmed innefatta uttryckliga regler om en bibehållen rätt till dessa förmåner för medföljande barn till statens utsända

tjänstemän. Lagstiftningen har hittills i allmänhet tillämpats så att dessa kategorier utsända har fått behålla sitt bidragsförskott under utlandsvistelsen. Några nämnvärda kostnadskonsekvenser uppstår därför inte.

När det gäller rätten till bidragsförskott för andra kategorier vid utlandsvistelse tillämpas samma bosättningsbegrepp som det inom den allmänna försäkringen (jfr försäkringsöverdomstolens dom den 20 april 1982, dnr 798/81:5), dvs. en ettårsregel motsvarande den som jag har föreslagit för rätten till allmänna barnbidrag. Denna tillämpning bör givetvis omfatta även de nya förmånerna, som anknyter till reglerna om bidragsförskott. Att ettårsregeln skall tillämpas även i fråga om bidragsförskott, förlängt bidragsförskott och särskilt bidrag till vissa adoptivbarn bör komma till uttryck i lagarna om dessa förmåner.

7 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har det inom socialdepartementet upprättats förslag till

1. lag om förlängt bidragsförskott för studerande,
2. lag om särskilt bidrag till vissa adoptivbarn,
3. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
4. lag om ändring i lagen (1964:143) om bidragsförskott,
5. lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
6. lag om ändring i lagen (1984:553) om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag.

8 Specialmotivering

8.1 Förslaget till lag om förlängt bidragsförskott för studerande

1 §

Paragrafen anger lagens tillämpningsområde och motsvarar 1 § första stycket lagen (1964:143) om bidragsförskott. Med en förälder som barnet bor varaktigt tillsammans med likställs enligt 3 § första stycket den som – utan att vara barnets förälder – hade vårdnaden om barnet när det fyllde 18 år, om barnet bor varaktigt hos denne tidigare vårdnadshavare.

I fråga om andra stycket hänvisas till avsnitt 6.

2 §

Förutsättningarna för förlängt bidragsförskott motsvarar i stort dem som gäller för barnets rätt till underhållsbidrag enligt föräldrabalken när det fyllt 18 år. I princip måste ett underhållsbidrag ha fastställts genom dom eller avtal för att förlängt bidragsförskott skall lämnas. I likhet med vad som gäller för bidragsförskott före 18 års ålder har dock principen undantag. Det kan

hända att den som är bidragsskyldig enligt föräldrabalken saknar förmåga att utge underhållsbidrag. Att sådant bidrag då inte har fastställts inverkar inte på möjligheterna att få bidragsförskott. Även förlängt bidragsförskott utges i detta fall i förhållande till den förälder som i princip är bidragsskyldig enligt föräldrabalken. Detsamma gäller när barnet eller den tidigare vårdnadshavaren gjort vad som skäligen kan begäras för att få underhållsbidrag fastställt i dom eller avtal. I fråga om kravet på medverkan från barnet och vårdnadshavaren att få underhållsbidrag fastställt hänvisas till det som anförts härom i den allmänna motiveringen avsnitt 2.3 samt till specialmotiveringen till 4 §.

Också i fråga om vilka studier som berättigar till förlängt bidragsförskott hänvisas till avsnitt 2.3 i den allmänna motiveringen. Där framgår även att en förutsättning för underhållsbidrag efter 18 års ålder och därmed även för förlängt bidragsförskott är att barnet går i skolan när det fyller 18 år eller återupptar skolgången innan det fyller 19 år.

Den övre åldersgränsen för förlängt bidragsförskott har knutits an till reglerna för studiebidraget inom studiehjälpen och angivits så att det kan utgå till utgången av juni månad det år barnet fyller 20 år. Förlängt bidragsförskott utbetalas dessförinnan under sommarlov och andra lov om studierna skall fortsätta efter lovet.

3 §

I första stycket anges för vilka barn förlängt bidragsförskott kan utgå. Huvudkategorien utgörs av de barn som bor ihop med endast den ene föräldern. Förskottet utges då i förhållande till den andre föräldern.

För barn som när det fyllde 18 år hade en eller ett par särskilt förordnade förmyndare och som bor kvar hos denne eller dessa kan också lämnas förlängt bidragsförskott. Det kan utgå i förhållande till en eller båda föräldrarna, dvs. med 41 resp. 62 % av basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring (jfr 5 §).

Bedömningen av bosättningsfrågan bör göras på samma sätt som vid handläggningen av ärenden enligt lagen om bidragsförskott. Försäkringskassan bör alltså kunna utgå från att barnet är varaktigt bosatt där det är kyrkobokfört. Ibland kan dock omständigheterna kring barnets bosättning behöva utredas närmare. Att ett barn för sin skolgång bor inackorderat på skolorten bör dock inte diskvalificera från rätten till förlängt bidragsförskott. Om barnet alltjämt är kyrkobokfört hos den tidigare vårdnadshavaren bör det således kunna anses som bosatt hos denne.

Kravet på samboende med en förälder eller någon som var särskilt utsedd att utöva vårdnaden när barnet fyllde 18 år innebär att förlängt bidragsförskott inte kan betalas ut till en kommun som ersättning för värdkostnader.

4 §

Paragrafen motsvarar huvudsakligen 2 § lagen om bidragsförskott. Enligt förevarande paragraf a kan förlängt bidragsförskott inte utgå om faderskapet till barnet inte är fastställt och bidragsförskott inte har utgått för den månad då barnet fyllde 18 år. Enligt punkten b åläggs det myndiga barnet skyldigheten att medverka till att underhållsbidrag blir fastställt. Eftersom barnet blivit myndigt har den tidigare vårdnadshavaren inte kvar sin möjlighet att självständigt som vårdnadshavare se till att barnet tillförsäkras underhållsbidrag. Det nu sagda hindrar inte att vårdnadshavaren innan barnet fyller 18 år bör söka få underhållsbidrag för tiden därefter fastställt för det fall barnet fortsätter sin skolgång. Har vårdnadshavaren uppenbarligen utan giltigt skäl underlåtit detta kan förlängt bidragsförskott inte utan vidare utgå. I den situationen finns det ingen anledning att betala ut förlängt bidragsförskott förrän underhållsbidragsfrågan blivit utredd. Här hänvisas vidare till det som anförts i den allmänna motiveringen avsnitt 2.3 om kravet på medverkan för att få underhållsbidrag fastställt och till specialmotiveringen till 2 §.

4 § e saknar uttrycklig motsvarighet i lagen om bidragsförskott. Bidragsförskott före 18 års ålder kan emellertid inte heller lämnas för barn som ingått äktenskap. Detta beror på att vårdnaden upphör enligt 6 kap. 2 § föräldrabalken, när ett barn ingår äktenskap.

5 §

Av paragrafen framgår att storleken av det förlängda bidragsförskottet bestäms på samma sätt som bidragsförskott före 18 års ålder.

6 §

En förutsättning för förlängt bidragsförskott är att det görs en ansökan hos försäkringskassan. En ansökan är nödvändig för att kassan skall få tillgång till alla uppgifter av betydelse, bl.a. om skolgången och boendeförhållandena.

Enligt 8 § är det inte barnet utan den förälder eller tidigare vårdnadshavare som barnet bor ihop med som äger rätten att uppbära det förlängda bidragsförskottet, dvs. i allmänhet den person som innan barnet fyllde 18 år erhöll bidragsförskott. Det är emellertid barnet som äger rätten till underhållsbidrag. Av 12 § som hänvisar till bl.a. 15 § lagen om bidragsförskott framgår att försäkringskassan inträder i rätten till underhållsbidrag som svarar mot utgivet förlängt bidragsförskott. I förevarande paragraf har därför föreskrivits att ansökan görs gemensamt av barnet och föräldern. Båda måste alltså vara ense om att förlängt bidragsförskott skall utgå. Är de oense utgår inte förskott.

Ansökan bör normalt göras redan innan barnet uppnått myndighetsåldern. Även då skall den undertecknas av både vårdnadshavaren och barnet. Emot den ordningen kan visserligen invändas att barnet innan det är myndigt inte självt kan förfoga över sin rätt till underhållsbidrag. Emellertid kan barnet när det blivit myndigt när som helst anmäla för kassan att det önskar att förlängt bidragsförskott inte längre skall utgå, vilket får till konsekvens att förskottet skall dras in och barnet självt återfår sin fulla rätt till löpande underhållsbidrag enligt föräldrabalken. – Givetvis kan en ansökan om förlängt bidragsförskott göras även sedan barnet fyllt 18 år.

I sådana fall där fastställt underhållsbidrag understigande nivån för bidragsförskottet betalas direkt till barnet av den underhållsskyldige, kan förlängt bidragsförskott beviljas i form av s.k. utfyllnadsbidrag upp till nivån för bidragsförskottet. Det myndiga barnets rätt att uppbära underhållsbidraget påverkas då inte av att förlängt bidragsförskott utges till den sammanboende föräldern eller den tidigare vårdnadshavaren. Emellertid skall kravet på en gemensam ansökan gälla även i dessa situationer. Också i sådana fall skall förskottet dras in om barnet anmäler för kassan att det önskar att förlängt bidragsförskott inte längre skall utgå.

Försäkringskassan bör lämna vårdnadshavare som uppbär bidragsförskott upplysningar om möjligheten att erhålla förlängt bidragsförskott. Upplysningarna bör lämnas skriftligen i så god tid att vårdnadshavaren och barnet får möjlighet dels att vidta de åtgärder som behövs för att tillförsäkra barnet fortsatt underhållsbidrag vid skolgång och dels ansöka om förlängt bidragsförskott. För att kassans rätt till underhållsbidrag, som svarar mot utgivet förlängt bidragsförskott, skall stå helt klar för barnet bör ansökningsblanketten innehålla upplysning härom.

En gemensam ansökan krävs också för en höjning av förskottet och när studierna återupptas efter ett studieavbrott. I sistnämnda fall börjar förskottet att utgå tidigast fr.o.m. den månad då studierna återupptas.

7 §

Paragrafen motsvaras av föreskrifter i 7 § lagen om bidragsförskott.

8 §

Förskottet utbetalas till den förälder resp. tidigare vårdnadshavare som barnet bor varaktigt tillsammans med. Sammanbor barnet varaktigt med ett par, som gemensamt var förordnat till vårdnadshavare, när barnet fyllde 18 år, tillämpas det som gäller enligt lagen om bidragsförskott i motsvarande situation. Förskottet skall alltså betalas ut till kvinnan, eller om det begärs av båda, till mannen.

9 §

Paragrafen motsvarar 11 § första och tredje styckena lagen om bidragsförskott. Ett beslut om att lämna förlängt bidragsförskott kan utformas så att det gäller tills vidare. Det torde vara det vanliga för bidragsförskott före 18 års ålder. Om förutsättningarna för förskottet inte längre föreligger skall kassan fatta beslut om att dra in det.

Flertalet barn upphör med de förskottsberättigade studierna före det år de fyller tjugo. Det torde därför vara praktiskt att besluta om förlängt bidragsförskott för viss angiven tid, som överensstämmer med den planerade skolgången. Då behövs inte något särskilt beslut om att förskottet skall upphöra vid den angivna tidens utgång. Många barn slutar då skolan enligt planerna. För dem som fortsätter skolgången får göras ny ansökan. Givetvis krävs ett särskilt beslut om förskottet skall dras in före den sluttid som angivits i beslutet att lämna förskott.

Oavsett det ursprungliga beslutets utformning behövs inte något särskilt beslut om förskottet skall upphöra därför att barnet avlidit. Inte heller krävs särskilt beslut om att förskottet skall upphöra vid juni månads utgång det år barnet uppnår tjugo års ålder.

11 §

Paragrafen motsvarar 17 § andra stycket lagen om bidragsförskott och har anpassats till att barnet efter fyllda 18 år saknar legal ställföreträdare. Förlängt bidragsförskott utbetalas enligt 8 § till den förälder eller tidigare vårdnadshavare som barnet sammanbor med. Samtidigt är det barnet som äger rätten att uppbära den del av underhållsbidraget som kan överskjuta förskottets belopp. Av kostnadshänsyn torde det vara en lämplig ordning att även de överskjutande belopp som kassan utkrävt utbetalas till den som uppbär det förlängda bidragsförskottet. En förutsättning härför är naturligtvis att en sådan ordning omfattas av en fullmakt för kassan. Om detta inte kan accepteras står det barnet fritt att i stället självt kräva och uppbära överskjutande underhållsbidrag.

10 och 12 §§

Paragraferna motsvaras av föreskrifter i lagen om bidragsförskott. Hänvisningen i 12 § till 22 § lagen om bidragsförskott avser bl.a. talan mot försäkringskassans beslut. Med hänsyn till den nya lagens innebörd bör även det myndiga barnet äga rätt att föra talan mot beslut som gäller utgivande av förlängt bidragsförskott. Någon särskild föreskrift härom har inte bedömts nödvändig.

Ikraftträdandebestämmelsen

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1985. Av skäl som framgår av avsnitt 2.3 skall den inte tillämpas på barn som fyllt 18 år dessförinnan.

8.2 Förslaget till lag om särskilt bidrag till vissa adoptivbarn

Det särskilda bidraget är avsett att motsvara det bidragsförskott eller förlängda bidragsförskott som barnet skulle haft rätt till om det hade haft två föräldrar men bott tillsammans med endast en av dem. Reglerna för det särskilda bidragsförskottet är i möjligaste mån utformade med hänsyn härtill. Det innebär bl.a. att bidraget betalas ut även om adoptivföräldern har skiljts från vårdnaden eller avlidit.

1 §

Paragrafen anger lagens tillämpningsområde. I den särskilda situationen att barnet inte är svensk medborgare och fråga är om att utge bidraget till en särskilt förordnad vårdnadshavare eller tidigare sådan vårdnadshavare bör det som sägs i 1 § första stycket sista meningen om adoptivföräldern tillämpas på denna vårdnadshavare.

I fråga om andra stycket hänvisas till avsnitt 6.

2 §

Genom paragrafen likställs utländska barn, som tagits emot i Sverige för att adopteras av en ensamstående, med barn som har adopterats av en ensamstående. Bidrag kan alltså utgå för tiden före adoptionens fullbordan, vilket kan ta avsevärd tid. Bestämmelsen knyter an till föreskriften i 25 § socialtjänstlagen (1980:620), som reglerar fosterhemsplacering. Den blivande adoptivföräldern måste ha socialnämndens medgivande enligt nämnda lagrum att ensam ta emot barnet för vård och fostran. Se även avsnitt 3. Om adoptionen inte fullföljs upphör rätten till bidraget.

3 §

Första stycket avser bidrag för tid innan barnet uppnått 18 års ålder. Det förutsätter en ansökan av den som skall uppbära bidraget, i regel adoptivföräldern. Hänvisningen i 7 § till 6 och 9 §§ lagen om bidragsförskott kan dock göra annan behörig att söka och uppbära bidraget. Det gäller bl.a. en särskilt förordnad förmyndare.

Enligt andra stycket kan bidraget utgå även när barnet fyllt 18 år. En förutsättning är att barnet då går i skolan. Om inte, kan bidrag åter börja utgå

om skolgången återupptas innan barnet fyller 19 år. Regeln motsvarar den i 7 kap. 1 § föräldrabalken om rätt till underhåll efter det barnet fyllt 18 år. Till skolgång räknas samma studier som ger rätt till förlängt bidragsförskott.

I tredje stycket anges som en ytterligare förutsättning för bidrag efter 18 års ålder att barnet sammanbor med adoptivföräldern eller någon som var vårdnadshavare när barnet uppnådde myndighetsåldern. Ett motsvarande samboendekrav gäller för förlängt bidragsförskott. Bidraget söks och uppbärs av den som sålunda sammanbor med barnet. Om två var gemensamt förordnade till förmyndare när barnet fyllde 18 år och sammanbor med barnet tillämpas 9 § första stycket andra meningen lagen om bidragsförskott, vilket innebär att bidraget betalas ut till den kvinnliga tidigare förmyndaren eller, om båda begär det, till den manlige. Det följer av hänvisning i 7 §. Det angivna kravet på samboende innebär att bidrag efter 18 års ålder inte kan betalas ut till en kommun som ersättning för vårdkostnader.

4 §

Det särskilda bidraget lämnas inte om barnet har ingått äktenskap. Detta gäller även för bidragsförskott och förlängt bidragsförskott.

5 §

I första stycket anges huvudregeln för storleken av det särskilda bidraget. Stycket motsvarar 4 § första stycket lagen om bidragsförskott.

Den situationen kan inträffa att det särskilda bidraget för adoptivbarn lämnas till en särskilt förordnad eller tidigare förordnad förmyndare när samtidigt skall utges bidragsförskott resp. förlängt bidragsförskott i förhållande till adoptivföräldern. Det kan också förekomma att det särskilda bidraget skall utges samtidigt som barnpension, när adoptivföräldern har avlidit. Av andra stycket framgår när bidraget till följd av samordning med sådana förmåner skall utges med lägre belopp, 31 % av basbeloppet. Även den samtidigt utgående förmånen utgår då med lägre belopp. (Se förslagen till ändringar i lagen om allmän försäkring och lagen om bidragsförskott samt 5 § i den föreslagna lagen om förlängt bidragsförskott till studerande).

6 §

Här kan hänvisas till specialmotiveringen till 9 § lagen om förlängt bidragsförskott för studerande.

7 §

Avsikten har varit att de närmare reglerna om det särskilda bidraget till adoptivbarn i görligaste mån skall överensstämma med reglerna om

bidragsförskott och förlängt bidragsförskott. I förevarande paragraf hänvisas till flera lagrum i lagen om bidragsförskott. Delar av dessa lagrum som rör bidragsförskottens anknytning till underhållsbidrag skall givetvis inte tillämpas. Det bör vidare påpekas att en förutsättning för det särskilda bidraget när barnet fyllt 18 år är samboende enligt 3 § tredje stycket. Det som sägs i lagen om bidragsförskott om att förskott kan utges till annan än vårdnadshavare och förmyndare skall alltså inte tillämpas när det gäller bidrag efter 18 års ålder. Detta överensstämmer med reglerna om det förlängda bidragsförskottet.

Ikraftträdandebestämmelsen

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1985, med den begränsningen att det som föreskrivits om bidrag för den som fyllt 18 år inte gäller för barn som uppnått denna ålder före ikraftträdandet. Begränsningen ansluter till motsvarande ikraftträdanderegeln i fråga om förlängt bidragsförskott.

8.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Ändringen avser samordningen av barnpension med särskilt bidrag till vissa adoptivbarn (se avsnitt 3).

8.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1964:143) om bidragsförskott

1 §

Här hänvisas till avsnitt 6.

4 §

Ändringen avser samordningen av nivåerna för de olika förmånerna (se avsnitt 3).

8.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

2 b §

Ändringen är en följd av att 3 kap. 12 § studiestödslagen (1973:349) har ändrats (prop 1983/84:40, SfU 11, rskr 86, SFS 1983:1033).

11 §

Barnbidraget skall i fortsättningen utbetalas månadsvis. Regeln innebär inte att alla utbetalningar nödvändigtvis måste göras månadsvis. Exempelvis

kan retroaktiva utbetalningar eller utbetalningar efter det att ett barn avlidit omfatta mer än ett månadsbelopp.

8.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1984:553) om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

Den nu föreslagna ändringen i 1 § lagen om allmänna barnbidrag innebär inte något nytt för den kategori av barn som anges i den andra meningen av det nya tredje stycket. Det är den kategori som redan med tillämpning av det hittillsvarande bosättningsbegreppet har rätt till barnbidrag under utsändningstiden. Denna rätt införs nu uttryckligen i lagen.

För andra barn införs en ettårsregel vid utlandsvistelse. Det är samma regel som återfinns i 1 kap. 3 § första stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring. Avsikten är att den nya regeln skall tillämpas på samma sätt som den nyssnämnda, vilken infördes i enlighet med prop. 1981/82:199. Den nya begränsningen i rätten till barnbidrag vid utlandsvistelse föreslås träda i kraft den 1 januari 1985. Den skall enligt ikraftträdandebestämmelsen endast gälla dem som lämnar riket efter ikraftträdandet. Detta innebär att hittillsvarande regler och praxis fortfarande skall gälla för dem som före ikraftträdandet har lämnat Sverige för att vistas utomlands. I dessa övergångsfall kan alltså fortfarande bosättningen i Sverige anses bestå även om vistelsen överstiger ett år (jfr prop. 1981/82:199 s. 18).

Från ettårsregeln har enligt sista meningen i det nya tredje stycket undantagits medföljande barn till svenska missionärer och präster, som inte är att hänföra till kategorien utsända i statens tjänst enligt andra meningen i stycket. För dessa missionärer och präster har enligt hittillsvarande ordning gällt samma praxis i fråga om rätt till barnbidrag vid utlandsvistelse som för andra barn, dvs. en tillämpning av det skatterättsliga bosättningsbegreppet. Denna praxis har normalt inneburit en i princip bibehållen rätt till barnbidrag vid utlandsvistelser som inte överstigit tre år. Genom den nya treårsregeln för barn till missionärer och präster blir rätten för dem till barnbidrag normalt oförändrad. När det gäller att närmare avgöra huruvida rätt till barnbidrag skall anses föreligga enligt treårsregeln med hänsyn till arbete utomlands, bör bedömningen knytas till rätten enligt 28 § folkbokföringsförordningen (1967:198) om rätt för svensk missionär och präst att kvarstå kyrkobokförd i Sverige. Riksförsäkringsverket har möjlighet att med stöd av 6 § kungörelsen (1973:452) om tillämpning av lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag meddela de närmare föreskrifter som kan behövas om utredning m.m. i dessa fall. Enligt 3 § samma kungörelse föreligger en anmälningsskyldighet vid utlandsvistelse. Det får vidare förutsättas att samfunden är missionärerna och prästerna behjälpliga med de uppgifter som försäkringskassan kan behöva. Om det av kassans utredning framgår att utlandsvistelsen är avsedd att vara längst tre år skall barnbidraget fortsätta att utgå kontinuerligt under utlandsvistelsen.

Av det sagda framgår att det vid tillämpningen av de nya reglerna aldrig bör bli fråga om att stoppa utbetalningarna vid utlandsvistelse för att vid återkomsten till Sverige betala bidragen retroaktivt. Efter årsskiftet höjs barnbidragen väsentligt. Inte minst av den anledningen är det viktigt att försäkringskassorna utreder och vid behov kontrollerar uppgifter om hur långa utlandsvistelser avses bli.

9 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen förslår riksdagen

dels att antaga förslagen till

1. lag om förlängt bidragsförskott för studerande,
2. lag om särskilt bidrag till vissa adoptivbarn,
3. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
4. lag om ändring i lagen (1964:143) om bidragsförskott,
5. lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
6. lag om ändring i lagen (1984:553) om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,

dels att utöver vad som har föreslagits i prop. 1983/84:100, bil. 7 under femte huvudtiteln

7. till *Bidragsförskott* på tilläggsbudget I för statsbudgeten för budgetåret 1984/85 anvisa ytterligare förslagsanslag av 4 000 000 kr,
8. till *Särskilt bidrag till vissa adoptivbarn* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1984/85 anvisa ett förslagsanslag av 1 500 000 kr.

10 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Bilaga 1

Sammanställning av remissyttranden över ensamförälderkommitténs betänkande (SOU 1983:51) Ensamföräldrarna och deras barn, såvitt avser kommitténs förslag om en förhöjd åldersgräns för bidragsförskott åt studerande och ett stöd motsvarande bidragsförskott till ensamstående adoptivföräldrar

1. Remissinstanser

Efter remiss har yttranden över ensamförälderkommitténs betänkande avgetts av Göta hovrätt, kammarrätten i Sundsvall, Stockholms tingsrätt, domstolsverket, försäkringsöverdomstolen, försäkringsrätten för Norra Sverige, riksförsäkringsverket (RFV), socialstyrelsen, statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA), riksrevisionsverket (RRV), riksskatteverket (RSV), arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), centrala studiestödsnämnden (CSN), Göteborgs, Linköpings, Kristianstads, Borlänge, Nacka och Stockholms kommuner, familjelagssakkunniga, rättshjälpskommittén, utredningen om barnens rätt, skatteförenklingskommittén, Försäkringskassaförbundet, Svenska kommunförbundet, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Landsorganisationen i Sverige (LO) som bifogat yttrande från Svenska Metallindustriarbetareförbundet, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Sveriges advokatsamfund, Sveriges domareförbund, Föreningen Jurister vid de Allmänna Advokatbyråerna, Fredrika-Bremer-Förbundet, Husmodersförbundet Hem och Samhälle, Ensamstående adoptivföräldrars förening, Föreningen Barnens Rätt i Samhället, Ensamma föräldrars förening samt Familj och Rätt.

Yttrande över betänkandet har dessutom avgetts av konsumentverket, Centerns kvinnoförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Förbundet Adoptionscentrum, Folkpartiets kvinnoförbund samt Anita Strandberg, Göteborg.

Försäkringskassaförbundet har förutom eget yttrande överlämnat yttranden från samtliga allmänna försäkringskassor utom Gotlands läns allmänna försäkringskassa.

I denna sammanställning ingår endast remissinstansernas synpunkter på förslagen om fortsatt bidrag till studerande ungdomar, när den nuvarande rätten till bidragsförskott upphör vid 18 års ålder och förslag om stöd motsvarande bidragsförskott till ensamstående adoptivföräldrar.

Övriga förslag i betänkandet bereds f.n. inom regeringskansliet.

2. Förslag till förhöjning av åldersgränsen för bidragsförskott till studerande

Samtliga 15 remissinstanser som uttalat sig i frågan stöder förslaget. Det stöds av kammarrätten i Sundsvall, riksförsäkringsverket, socialstyrelsen,

Linköpings kommun, Stockholms kommun, familjelagssakkunniga, Försäkringskassaförbundet, Försäkringsanställdas förbund, Tjänstemännens centralorganisation, Sveriges Socionomers, Personal- & Förvaltningstjänstemäns Riksförbund, Sveriges domareförbund, Föreningen Jurister vid de Allmänna Advokatbyråerna, Familj och Rätt, Folkpartiets kvinnoförbund och Centerns kvinnoförbund.

I yttrande till Försäkringskassaförbundet tillstyrks förslaget av 14 kassor, två avslår förslaget och två anför tveksamhet.

Socialstyrelsen anser att bidragsförskotten borde kunna vara bättre anpassade till föräldrabalkens regler i 7 kap. 1 § om föräldrars underhållsskyldighet mot barn som studerar och fyllt 18 år. Eftersom skolgången kan avslutas antingen efter höst- eller vårterminen föreslår socialstyrelsen att bidragsförskott utbetalas längst t.o.m. den månad då det bidragsberättigade barnet avslutar sin grundutbildning. Det vore önskvärt att detta klagörande av tidsgränsen infördes i FB 7 kap. 1 § andra stycket och att det i bidragsförskottslagen gjordes en hänvisning till denna bestämmelse.

Riksförsäkringsverket anser det angeläget att möjligheterna till gymnasiestudier underlättas för barn till ensamstående föräldrar och påpekar att en sådan reform kan genomföras utan att behandlingen av övriga förslag i betänkandet avvaktas. Det gäller också förslaget att bidragsförskott skall kunna utges även till ungdomar över 18 år som inte avslutat sin grundutbildning.

Försäkringskassan i Stockholms län anser att den föreslagna regeln om förlängt bidragsförskott i allt väsentligt korresponderar med FB:s regler och tillstyrker förslaget.

Kassan anser att en del frågor t.ex. vad som skall ske om tonåringen avbryter sina studier under en kortare tid för att senare återuppta dem innan han fyller 20 år bör utredas vidare.

Försäkringskassan i Jönköpings län finner det rimligt att rätt till bidragsförskott bör föreligga till utgången av juni månad det år den bidragsberättigade fyller 20 år. Frågan om betalningsmottagare liksom problem vid delad vårdnad bör lösas i samband med att proposition skrives med anledning av betänkandet.

Försäkringskassan i Kristianstads län anser inte att föräldrarnas samboende skall vara avgörande för studiestöd utan familjens faktiska ekonomi. Ett ökat stöd enligt studiestödsförordningen skulle även tillgodose de elever som uppbär barnpension, vilken upphör vid 18 och 19 års ålder, och de elever vars föräldrar har pensionsförmån med barntillägg som upphör vid 16 års ålder.

Bohusläns försäkringskassa frågar sig vem som skall ha rätt att ansöka om resp. uppbära bidragsförskott i de fall det rör sig om myndiga bidragsberättigade? "Barnet" eller f.d. vårdnadshavaren? Om "barnet" flyttat hemifrån kan bidragsförskott i så fall beviljas i förhållande till båda föräldrarna eller endast till f.d. vårdnadshavaren? Liknande tankegångar framförs av

försäkringskassan i Älvsborgs län som också pekar på att bidragsförskott inte utbetalas vid gemensam vårdnad och inte då barnet ej bor hos någon av sina föräldrar. Blir barnet myndigt och gemensam vårdnad upphör för föräldrarna, kan bidragsförskott beviljas på grund av att bägge föräldrarna blir underhållsskyldiga. Hur långt skall ev. fastställande av underhållsbidrag drivas med hänsyn till kostnadsfrågan?

Försäkringskassan i Skaraborgs län anser det naturligt, eftersom barn blir myndiga vid 18 år, att barnet självt efter 18 års ålder får ansöka om och uppbära sin egen förmån. Kassan pekar vidare på att kommittén inte föreslagit någon ändring i 1 § lagen om bidragsförskott. Detta torde innebära att alla gymnasieelever mellan 18–20 år i Sverige kommer att ha rätt till bidragsförskott om de inte bor tillsammans med båda föräldrarna. En knappast avsedd effekt kan uppkomma om barnet före 18 års ålder haft båda föräldrarna som vårdnadshavare men sedan t.ex. 16-årsåldern bott i egen lägenhet. Något bidragsförskott har då inte kunnat utgå. När barnet fyller 18 år föreligger dock rätt till bidragsförskott, eftersom myndigt barn inte har någon vårdnadshavare. Till yttermera visso kan barnet söka bidragsförskott i förhållande till båda föräldrarna. Om åldersgränsen skall höjas för bidragsförskott, måste lagen revideras för att nämnda effekter skall undvikas.

Försäkringskassan i Värmlands län finner det principiellt tveksamt att inräkna även barn som är myndiga i kategorin bidragsberättigade barn och anser att behovet av ökat stöd till studerande från enförälderhushåll i första hand skall lösas inom studiestödssystemet. Eftersom det myndiga barnet har rätt att uppbära eget underhållsbidrag, kan det dessutom hävdas att det är barnet som skall vara bidragsmottagare i ett system med förlängd rätt till bidragsförskott.

Göteborgs försäkringskassa anser att bidragsförskottet bör utbetalas till barnet då detta är myndigt och har full rättskapacitet. Utbetalning till "barnet" ansluter sig till praxis vid utbetalning av barnpension i ATP-systemet. Då ungdomar i tjugoårsåldern i många fall flyttat från föräldrahemmet skulle en utbetalning till f.d. vårdnadshavaren dessutom kunna leda till konflikt mellan f.d. vårdnadshavaren och "barnet".

3. Förslag om stöd till barn som adopterats av ensamstående

De flesta remissinstanser som har uttalat sig om ett särskilt stöd till dessa barn stöder förslaget. Hit hör statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA), Förbundet Adoptionscentrum, socialstyrelsen, Linköpings kommun, Ensamstående adoptivföräldrars förening, Ensamma föräldrars förening, Försäkringsanställdas förbund, Sveriges Socionomers, Personal- & Förvaltningstjänstemäns Riksförbund, Folkpartiets kvinnoförbund och Centerns kvinnoförbund.

I yttrande till Försäkringskassaförbundet stöds förslaget även av flertalet försäkringskassor som uttalat sig i frågan.

Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor – NIA anser det viktigt att samhället ställer krav på att varje person, som ansöker om och får ett medgivande att ta emot ett utländskt barn för adoption och som utnyttjar detta medgivande till att ta emot ett barn i Sverige, skall uppfylla sina skyldigheter gentemot barnet. Detta är även viktigt för Sveriges trovärdighet i de länder barnen kommer ifrån.

NIA föreslår

att makar som tillsammans tagit emot men skiljer sig innan adoptionen slutförts i Sverige skall vara underhållsskyldiga mot barnet. Uppfyller de inte sin underhållsskyldighet blir barnet då berättigat till bidragsförskott enligt bidragsförskottslagen och detta kan återkrävas från den underhållsskyldige.

I överensstämmelse härmed föreslår NIA också

att ett barn som tas till Sverige för adoption av ett par makar men där ena maken avlider innan adoptionen slutförts i Sverige skall vara berättigat till barnpension.

Beslutet om särskilt bidrag till ensamståendes adoptivbarn får dock inte fördröjas i avvaktan på en lösning för de två sistnämnda grupperna. Går det inte att få regler som tillförsäkrar dessa barn underhållsbidrag respektive barnpension bör samtliga barn som adopteras av en person få det föreslagna särskilda bidraget.

Förbundet *Adoptionscentrum* framför motsvarande synpunkter som NIA.

Ensamstående Adoptivföräldrars Förening konstaterar att barn till ensamstående adoptivföräldrar inte har del av den minimistandard som bidragsförskottslagen garanterar och tillstyrker förslaget om särskilt bidrag. Det understryks med skärpa att dessa barn fått vänta länge nog och att beslutet och verkställighet av förslaget nu inte får dra ut på tiden.

Socialstyrelsen pekar på att en bedömning av hur den sökande kan klara barnets försörjning ingår i den utredning som föregår adoptionen. Eftersom det redan finns ett antal barn i Sverige som är adopterade av ensamstående, och deras situation kan ha förändrats sedan adoptionen skedde, anser socialstyrelsen det ändå rimligt att även dessa barn får ett bidrag motsvarande bidragsförskottet.

Svenska kommunförbundet anser att särskilda ekonomiska stödsatser i första hand bör rymmas inom bidragsförskottssystemet. Detta bör även gälla det särskilda bidraget till ensamstående adoptivföräldrar.

Föreningen *Familj och Rätt* avstyrker bidrag till barn som adopterats av ensamstående huvudsakligen av de principiella skälen att barn bör få växa upp med god kontakt med både den biologiska modern och fadern samt att

”handel” med barn bör motverkas.

Försäkringskassan i Västerbottens län anser att om samhället godkänner att ensamstående får adoptera barn bör i konsekvens härmed samhället åta sig samma ansvar mot dessa barn som mot andra barn i liknande situationer.

Göteborgs försäkringskassa avstyrker förslaget. Kassen har hänvisat till att det finns flera grupper av barn, som av olika anledningar faller utanför de regler som gäller för stöd åt barn med en försörjare och ansett att frågan om det föreslagna stödet bör samordnas med ev. stöd till andra grupper av barn, för vilka bidragsförskott eller andra bidrag inte kan utgå.

Försäkringskassan i Skaraborgs län har anfört att det finns många grupper som bör få sina krav på förbättrade bidrag tillgodosedda, varvid kassen som exempel pekat på de utländska barn i Sverige som inte har rätt till barnpension efter avliden förälder.

Försäkringskassan i Älvsborgs län har anfört att det föreslagna stödet bör vara inkomstprövat.

Försäkringskassan i Västernorrlands län ställer sig tveksam till föreslagen stödform.

Försäkringskassan i Kalmar län konstaterar att barns behov av ekonomisk trygghet är lika stort oavsett om barnet bor tillsammans med biologisk förälder eller adoptivförälder. Ensamadoptivföräldrarna har i dag sämre ekonomiska förutsättningar än övriga ensamföräldrar. Det är därför rimligt att ett särskilt bidrag av allmänna medel utbetalas till barn som adopterats av ensamstående. Bidraget bör utbetalas med samma belopp som bidragsförskottet och administreras av försäkringskassan.

Försäkringskassan i Uppsala län anser att ensamförälder som adopterar barn från första stund är medveten om att han själv skall bära hela ansvaret för barnet till skillnad mot föräldrar som planerar en framtid för barnet tillsammans med två föräldrar. Det är enligt kassans mening när förutsättningarna ändras som samhället kan behöva gå in med stöd. I den mån en ensamadoptant har behov av stöd bör det handläggas i annan ordning än inom bidragsförskottssystemets ram.

Innehåll	Sid.
Regeringens proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	2
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde 1984-10-11	10
1 Inledning	10
2 Förlängt bidragsförskott för studerande ungdomar	11
2.1 Allmänt	11
2.2 Nuvarande regler	12
2.3 Utformningen av regler för förlängt bidragsförskott ...	15
3 Stöd till barn som adopterats av ensamstående	20
4 Övergång till månadsutbetalning av barnbidrag	22
5 Barnbidrag vid längre utlandsvistelse	24
5.1 Bakgrund	24
5.2 Överväganden	25
6 Bidragsförskottet, det förlängda bidragsförskottet och stödet åt vissa adoptivbarn under längre utlandsvistelse	27
7 Upprättade lagförslag	28
8 Specialmotivering	28
8.1 Förslaget till lag om förlängt bidragsförskott för studeran- de	28
8.2 Förslaget till lag om särskilt bidrag till vissa adoptivbarn	33
8.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	35
8.4 Förslaget om ändring i lagen (1964:143) om bidragsför- skott	35
8.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag	35
8.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1984:553) om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag	36
9 Hemställan	37
10 Beslut	37
<i>Bilaga 1. Sammanställning av remissyttranden</i>	<i>38</i>

